

ჩვენი სოფელი

გაზეთი გამოდის 2015 წლის ოქტომბრიდან

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ყოველთვიური გამოცემა • ოქტომბერი/2022 N79

ხმსურამი, სოფელი ხაზმატი

კახეთი

17 ოქტომბრის მონაცემებით, კახეთში გადამუშავებულია 245 ათასამდე ტონა ყუხძენი. მოსავალი დააბინავა 21 ათასზე მეტმა მევენახემ, ხომელთა შემოსავალი 246 მლნ ლარს აღწევს. ყუხძენის მიღება-გადამუშავების პროცესში 255 საწახმო იყო ჩაერთობილი.

რაჭა

17 ოქტომბრის მონაცემებით, ამბოღაუხის მუნიციპალიტეტში, გადამუშავებულია 1570 ტონა აღქსანდხოლისა და მუჭუხეთუდის ჯიშის ყუხძენი. ღვინის საწახმოებს ყუხძენი 1300-მდე მევენახემ ჩააბაჩა და მიღებულმა შემოსავალმა 11 მლნ ლარს მიაღწია. მიმდინარე წელს, ამბოღაუხში, ხოვდის საკოოხდინაციო შტაბში დახვედნის მიზნით 60-მდე მეტი კვიძო კომპანია, ხომლებმაც ყუხძენი მოსახლეობისგან შეიძინეს.

ახალი ამბები

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია სამუშაო ვიზიტით იტალიაში იმყოფებოდა
- იტალიაში ვიზიტის ფარგლებში, ოთარ შამუგია ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) პოლიტიკურ წარმომადგენელს ევროპისა და აზიის საკითხებში მარკ სიმაკოვსკის შეხვდა
- ქ. რომში ვიზიტის ფარგლებში ოთარ შამუგია სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) პროგრამების მართვის დეპარტამენტის ასოცირებულ ვიცეპრეზიდენტს, დონალდ ბრაუნს შეხვდა

- პარლამენტისთვის წარდგენილი ბიუჯეტით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაფინანსება 95 მლნ ლარით იზრდება მიმდინარე წლის დამტკიცებულ ბიუჯეტთან შედარებით
- საქართველოსა და იაპონიის მთავრობებს შორის, გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის პარიზის შეთანხმების ფარგლებში, ორმხრივი თანამშრომლობის შესახებ შემორანდუმი გაფორმდა
- მემორანდუმს, საქართველოს სახელით ხელი მოაწერა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ოთარ შამუგიამ, ხოლო იაპონიის სახელით, საქართველოში იაპონიის ელჩმა, იმამურა აკირამ
- ქალაქ რიგაში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაზე RIGA FOOD 2022, 20-მდე ქართული კომპანიის პროდუქცია იყო წარმოდგენილი

- მთავრობის გადაწყვეტილებით, რაჭა-ლეჩხუმ-ქვემო სვანეთის რეგიონში, 50 800 ჰექტარ ფართობზე, რაჭის ეროვნული პარკი შეიქმნება
- სახელმწიფოსა და USAID-ის მხარდაჭერით, ლანჩხუთის მუნიციპალიტეტში, თხილის შემნახველი ახალი საწარმო გაიხსნა
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში ევროკავშირის ახალ პროექტზე „ნარჩენების მართვა და ცირკულარული ეკონომიკის განვითარება საქართველოში“ იმსჯელეს
- 2022 წლის 9 თვის განმავლობაში საქართველოდან ექსპორტირებულია 126.5 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების ხილი. რომელთა შორის მნიშვნელოვანი პოზიცია შემდეგ პროდუქციას უჭირავს

შარტული ღვინო

- ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, კორეის რესპუბლიკის დედაქალაქ სეულში, ქართული ღვინისადმი მიძღვნილი მასშტაბური ღონისძიება გაიმართა
- საქართველოს ბრიტანელი ღვინის პროფესიონალების ჯგუფი სტუმრობდა

რომელი 2022

83 6

- კახეთში ყურძნის მოსავლის ძირითადი ნაწილი უკვე დაბინავებულია

წარმატების ისტორიები

83 7

- სართიქალაში ლურჯი მოცვის ნერგების წარმოება დაიწყო
- სამაცივრე მეურნეობა სოფელ ძველარაში
- ტურისტული სივრცე ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტში
- გორის მუნიციპალიტეტში, ნადარბაზევის წყალსაცავიდან მკვებავი სარწყავი სისტემის რეაბილიტაციის პირველი ეტაპი დასრულდა

ინტერვიუ

83 8

- მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში შემავალი უწყებაა. სააგენტომ ფუნქციონირება ორი წლის წინ დაიწყო. მისი შექმნით სახელმწიფომ საფუძველი ჩაუყარა ქვეყანაში მინის მდგრადი მართვის სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელებას

განათლება

83 9

გარემოს დაცვა

83 10

სოჭის გირჩის თესლის ექსპორტი ევროპასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში განხორციელდება

10 ოქტომბერი მეცხვის დღე

რადიაციული უსაფრთხოება

83 11

რა არის რადიაცია

დაცული ტერიტორიები

83 12

ბიომრავალფეროვნება

83 13

საქართველოს ბიომრავალფეროვნება

სასარგებლო რეზერვები

83 14-15

კაკალი ამბორჩევა

83 16

- ცოფთან ბრძოლის მსოფლიო დღე უფასო ვაქცინაციის კამპანიით აღინიშნა

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია სამუშაო ვიზიტით იტალიაში იმყოფებოდა

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია რომში, გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) ოფისში გამართულ მსოფლიო სასურსათო უსაფრთხოების კომიტეტის 50-ე სესიონზე სიტყვით გამოვიდა.

სესიაზე, რომელსაც მსოფლიოს 130-მდე ქვეყნის მინისტრი და მაღალი რანგის დელეგატი ესწრებოდა, განხილვის მთავარი თემა გლობალური სასურსათო უსაფრთხოების პოლიტიკის კოორდინაცია, სასურსათო უსაფრთხოების და კვებითი

ღირებულების მხრივ არსებული სიტუაციის განხილვა იყო. ოთარ შამუგიამ საკუთარ გამოსვლაში ყურადღება სასურსათო უსაფრთხოების კუთხით საქართველოში არსებულ ვითარებაზე და გამომწვევებზე გაამახვილა და აღნიშნა, რომ საქართველოში, სოფლის მეურნეობის მიმართულებით მიმდინარე ყველა სახელმწიფო პროექტი და პროგრამა მიზნად ისახავს, ქვეყანაში შეიქმნას რაც შეიძლება მეტი ხარისხიანი ქართული პროდუქტი და წარმოების დინამიკა იყოს მზარდი.

ოთარ შამუგიამ მაღლობა გადაუხადა გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის სოფლის მეურნეობის სექტორის განვითარების მხარდაჭერისთვის.

იტალიაში ვიზიტის ფარგლებში, ოთარ შამუგია ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) პოლიტიკურ წარმომადგენელს ევროპისა და აზიის საკითხებში, მარკ სიმაკოვსკიმ შეხვედრაზე აღნიშნა, რომ USAID-ისთვის მნიშვნელოვანია ის მიმდინარე პროექტები, რომელიც საქართველოში სოფლის განვითარებას და ფერმერების შესაძლებლობების გაძლიერებას ემსახურება და, ამავდროულად, ცნობილია ის გამომწვევები, რის წინაშეც საქართველო დგას, მათ შორის, რეგიონში არსებული სიტუაცია და ბაზრების დივერსიფიცირების საჭიროება. მარკ სიმაკოვსკიმ მსოფლიოში არსებული სასურსათო უსაფრთხოების კრიზისის დასაძლევად კოორდინირებული თანამშრომლობის მნიშვნელობას გაუსვა ხაზი.

USAID-ის პოლიტიკურმა წარმომადგენელმა აღნიშნა, რომ USAID გააგრძელებს საქართველოში სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარების მხარდაჭერას და რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოს ევროპული ინტეგრაციის გზაზე. სოფლის მეურნეობის განვითარების ორგანიზაციის გენერალურ დირექტორთან შეხვედრა მსოფლიო სასურსათო უსაფრთხოების კომიტეტის 50-ე სესიის ფარგლებში გაიმართა, რომელსაც მსოფლიოს 130-მდე ქვეყნის მინისტრი და მაღალი რანგის დელეგატი ესწრებოდა.

„აქტიურად გავაგრძელებთ პარტნიორობას თანამშრომლობას, რომ აგრარულ დარგში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა და ცოდნის გაღრმავება მოხდეს, რაც ევროპულ ბაზარზე კონკურენტუნარიან ქართულ აგროსასურსათო პროდუქტის დამკვიდრებას შეუწყობს ხელს. ჩვენი ხელისუფლების, ჩვენი ქართველი ხალხის არჩევანს - ევროინტეგრაციისკენ გზას წარმატებით გავივლით“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) სათაო ოფისში, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია, გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) გენერალურ დირექტორს, ქიუ დონჟუმს შეხვდა.

„საქართველო ღვინის სამშობლოა, მას მაღალი პოტენციალი აქვს სხვადასხვა აგროკულტურის განვითარების კუთხით, რომელსაც შეუძლია ღირსეული ადგილი დაიმკვიდროს საერთაშორისო ბაზრებზე“, - განაცხადა FAO-ს გენერალურმა დირექტორმა, ქიუ დონჟუმმა.

„ვაფასებთ FAO-სა და საქართველოს მთავრობის წარმატებულ თანამშრომლობას და საქართველოს გარემოს დაცვისა და

ხორციელებთ FAO-ს მხარდაჭერით. ვფიქრობ, მომავალშიც ეფექტიანი თანამშრომლობა გვექნება“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

ოთარ შამუგიამ შეხვედრაზე ყურადღება გაამახვილა, ევროკავშირის წევრობისთვის განაცხადის წარდგენის პარალელურად, საქართველოს აგრარულ სექტორში ევროპული სტანდარტების და რეგულაციების დანერგვის მნიშვნელობაზე. როგორც მინისტრმა აღნიშნა, გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის პროგრამები და ტექნიკური მხარდაჭერა ქვეყანას ამ მიზნის მიღწევაში ეხმარება.

FAO-ს გენერალურმა დირექტორმა, ქიუ დონჟუმმა მაღლობა გადაუხადა მინისტრს წარმატებული თანამშრომლობისთვის და აღნიშნა, რომ ევროკავშირის წევრობისთვის განაცხადის წარდგენა საქართველოსთვის არის შესაძლებლობა, გააძლიეროს და გარდაქმნას ქვეყნის აგროსასურსათო სექტორი. ქიუ დონჟუმ

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სახელით, კიდევ ერთხელ მაღლობას ვუხდით FAO-ს, საქართველოს მთავრობის მიერ მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევის პროცესში მუდმივი მხარდაჭერისთვის. გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია ჩვენი სამინისტროს ერთ-ერთი გამორჩეული პარტნიორია. ჩვენ არაერთ მნიშვნელოვან პროექტს ვა-

ხაზგასმით აღნიშნა, რომ საქართველოში სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარების მიმართულებით მნიშვნელოვანი ნაბიჯებია გადადგმული, ქვეყანას აქვს მნიშვნელოვანი პოტენციალი, რომელსაც რაციონალური გამოყენება სჭირდება. მომავალში FAO აქტიურად გააგრძელებს ქართულ მხარესთან თანამშრომლობას.

ქ. რომში ვიზიტის ფარგლებში ოთარ შამუგია სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) პრეზიდენტის მარტინის დეპარტამენტის ასოცირებულ ვიცეპრეზიდენტს, დონალდ ბრაუნს შეხვდა.

შეხვედრაზე, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ოთარ შამუგიამ საქართველოში მიმდინარე და დაგეგმილ პროექტებზე გაამახვილა ყურადღება და აღნიშნა, რომ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის ინტერვენცია მეცხოველეობის დარგის განვითარების მიმართულებით.

„დღეს უკვე თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ერთობლივმა პროექტმა ნათლად დაგვანახა მეცხოველეობის სექტორის მხრიდან დიდი ინტერესი და მზარდი მოთხოვნა დამატებით ფინანსურ რესურსზე; გვაჩვენა სექტორის მზაობა, რომ

მეტი თანხები აითვისონ, რათა შეძლონ საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად რძისა და რძის პროდუქტების წარმოება და გარდაიქმნან კომერციულ მეურნეობებად“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

როგორც დონალდ ბრაუნმა შეხვედრაზე აღნიშნა, საქართველო საინტერესო შესაძლებლობების ქვეყანაა. მიმდინარე პროექტები ხელს უწყობს ევროკავშირის ბაზარზე ქართული აგროსასურსათო პროდუქტის დამკვიდრებას. IFAD შესაძლებლობების ფარგლებში გააგრძელებს საქართველოში დარგის განვითარების მხარდაჭერას.

„დღევანდელ მსოფლიოში, კლიმატ-გონივრული სოფლის მეურნეობის განვითარებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. საქართველოში, ინტეგრირებული სამინისტრო სწორედ ამის საშუალებას იძლევა; მნიშვნელოვანია გარემოსდაცვითი საკითხების მოგვარება და ბალანსის მოძებნა და ამ მიმართულებით თქვენი მთავრობა მუშაობს“, - აღნიშნა სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის პროგრამების მართვის დეპარტამენტის ასოცირებულმა ვიცეპრეზიდენტმა, დონალდ ბრაუნმა.

ქ. რომში ვიზიტის ფარგლებში გამართულ შეხვედრებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე ნინო თანდილაშვილი და საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი იტალიის რესპუბლიკაში და რომში საქართველოს მუდმივი წარმომადგენელი გაეროს საერთაშორისო ორგანიზაციებში კონსტანტინე სურგულაძე ესწრებოდნენ.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია:

„პარლამენტისთვის წარდგენილი ბიუჯეტით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაფინანსება 95 მლნ ლარით იზრდება მიმდინარე წლის დამტკიცებულ ბიუჯეტთან შედარებით.“

ჩვენ ზრდა გვაქვს, ფაქტობრივად, ყველა მიმართულებით, ყველა პროგრამაში: „შეღავათიანი აგროკრედიტი“, „დანერგე მომავალი“, ასევე, შემნახველი და გადამამუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსება და, რა თქმა უნდა, აგროსასურსათო პროდუქციის პოპულარიზაციის მიმართულება, რაც, დამეთანხმებით, ძალიან მნიშვნელოვანია. ბიუჯეტის ზრდა განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ ყველა ამ პროექტში, დაფინანსების ყველა მექანიზმში, რომელსაც ჩვენ ვთავაზობთ ფერმერებს და მეწარმეებს, არის მოთხოვნის მნიშვნელოვანი ზრდა. ყოველწლიურად, მნიშვნელოვნად იზრდება მოთხოვნა ბაღების გაშენებაზე, შემნახველი და გადამამუშავებელი საწარმოების შექმნაზე. აგროკრედიტის პორტფელი 1 300 000 000 ლარის ფარგლებშია. ბიუჯეტი იზრდება ყველა მიმართულებით.

გაგრძელდება მოსავლის ამღები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა. პროგ-

რამის ფარგლებში, 10 მლნ ლარია გათვალისწინებული. მთავრობა იმსჯელებს და დაფინანსების მექანიზმებთან დაკავშირებით მიღებული იქნება კონკრეტული გადაწყვეტილება. მნიშვნელოვანია, რომ მცირე ფერმერები, რომელთაც არ აქვთ დიდი მიწის ნაკვეთები, გაერთიანდნენ და ერთობლივად შეიძინონ ტექნიკა. სახელმწიფო კი მათ თანადაფინანსების სახით დაეხმარება.

ჩვენ ვინყებთ, ეგრეთ წოდებულ, „ლიდერ“ (LEADER) პროგრამას, რომელიც ევროკავშირთან და გაეროს განვითარების პროგრამასთან (UNDP) ერთად შევიმუშავებთ. ეს არის ევროპული დაფინანსების პრინციპი სოფლის განვითარებისთვის. პროცესში ჩართულია როგორც სახელმწიფო, ასევე კერძო და არასამთავრობო სექტორი. ამ ჯგუფების ერთობლივი წინადადებების საფუძველზე, მოხდება კონკრეტული პროექტების დაფინანსება. ეს არის სრულად ევროპული მოდელი. ამ ეტაპზე, პროგრამის ფარგლებში, 1 მლნ ლარია გათვალისწინებული. ჩვენ დავაკვირდებით პროგრამის განვითარებას და მივიღებთ შემდგომ გადაწყვეტილებებს.

ბიუჯეტი იზრდება გარემოს დაცვის მიმართულებითაც. მთლიანობაში, შარშანდელ წელთან შედარებით, გარემოს დაცვის მიმართულებით ბიუჯეტის დაახლოებით, 18 %-იანი ზრდაა.

იზრდება დაფინანსება ეკოტურიზმის განვითარების მიმართულებით, ასევე გაიზრდება დაცული ტერიტორიების ბიუჯეტი, რომელიც გათვალისწინებულია ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება-მოწყობისთვის და დაცულ ტერიტორიებზე მეტი ვიზიტორის მოზიდვისთვის. დაფინანსება გაიზრდება გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის მიმართულებით. მთლიანობაში რომ შევაფასოთ, ფაქტობრივად, არ რჩება პროგრამა, სადაც წლევანდელ წელთან შედარებით, დაფინანსების მცირედით ან დიდი ზრდა არ გვქონდეს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენ, ფინანსთა სამინისტროსთან ერთად, ვაგრძელებთ მუშაობას გარკვეულ ახალ ინიციატივებზე“.

მთავრობის გადაწყვეტილებით, ჩაჯალდებულ-ქვემო სვანეთის რეგიონში, 50 800 ჰექტარ ფართობზე, ჩაჭის ეროვნული პარკი შეიქმნება.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილემ, ნინო თანდილაშვილმა „ჩაჭის დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ კანონპროექტი“ საქართველოს პარლამენტს წარუდგინა.

მთავრობის გადაწყვეტილებით, რაჭა-ლეჩხუმ-ქვემო სვანეთის რეგიონში, 50 800 ჰექტარ ფართობზე, ჩაჭის ეროვნული პარკი შეიქმნება.

როგორც მინისტრის მოადგილემ აღნიშნა, რაჭაში დაცული ტერიტორიების დაარსება ხელს შეუწყობს რეგიონის ბიომრავალფეროვნების და ბუნებრივ-კულტურული ფასეულობის დაცვა-შენარჩუნებას; განვითარდება ეკოტურიზმი, ინფრასტრუქტურა, დაინერგება ახალი ტურისტული სერვისები, რაც დადებითად აისახება რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე.

აღსანიშნავია, რომ 2021 წლის 21 ივლისს, საქართველოს ფინანსთა სამინისტროსა და გერმანიის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკს (KfW) შორის გაფორმებული საგრანტო ხელშეკრულების ფარგლებში, ქვეყანა 24 მლნ ევრომდე მოცულობის გრანტს მიიღებს. აღნიშნული გრანტიდან 16.25 მლნ ევრო მოხმარდება სწორედ დაცული ტერიტორიების, მათ შორის, რაჭის დაცული ტერიტორიების ჩამოყალიბებას, ადმინისტრაციების აღჭურვას და განვითარებას.

რაჭა გამოირჩევა მდიდარი ბიომრავალფეროვნებით და საქართველოს ბუნებრივი მემკვიდრეობის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს, სწორედ ამიტომ მისი დაცვა-შენარჩუნება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთვის მნიშვნელოვანი პრიორიტეტია.

საპარლამენტო მოსმენისას, ნინო თანდილაშვილმა ასევე აღნიშნა, რომ დღეისათვის, დაცული ტერიტორიები, დაახლოებით, 800 000 ჰექტარს შეადგენს. ქვეყანაში დაცული ტერიტორიების გაფართოება-შექმნის პროცესი გრძელდება და მიმდინარე წელს, დაახლოებით 110 000 ჰექტრით გაიზრდება.

საქართველოსა და იაპონიის მთავრობებს შორის, გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის კარიზის შეთანხმების ფარგლებში, ორმხრივი თანამშრომლობის შესახებ მემორანდუმი გაფორმდა. მემორანდუმს, საქართველოს სახელით ხელი მოაწერა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ოთარ შამუგიამ, ხოლო იაპონიის სახელით, საქართველოში იაპონიის ელჩმა, იმამურა აკირამ.

ოთარ შამუგიამ მადლობა გადაუხადა ელჩს იაპონიის მთავრობის მიერ, წლების განმავლობაში, როგორც სოფლის მეურნეობის, ასევე გარემოს დაცვის მიმართულებით საქართველოს მხარდაჭერისთვის და აღნიშნა, რომ მემორანდუმი ხელს შეუწყობს ორ ქვეყანას შორის კლიმატის ცვლილების მიმართულებით თანამშრომლობის გაღრმავებას.

„კლიმატის ცვლილება მსოფლიოსთვის და მათ შორის საქართველოსთვის, ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევაა. საქართველო, ისევე როგორც პარიზის შეთანხმების სხვა მხარეები, აღიარებს 2050 წლისთვის ნახშირბადის გლობალურად ნულოვანი ემისიების მიღწევის აუცილებლობას და ვალდებულებას, რომ შეამციროს გლობალური დათბობა 1,5 გრადუსამდე წინა ინდუსტრიულ მაჩვენებელთან შედარებით. იაპონიასთან ორმხრივი თანამშრომლობა მნიშვნელოვნად დაეხმარება საქართველოს ამ მიზნის მიღწევაში“, - აღნიშნა ოთარ შამუგიამ.

როგორც საქართველოში იაპონიის ელჩმა, იმამურა აკირამ აღნიშნა, მემორანდუმის გაფორმება ორ ქვეყანას შორის დაბალემისიებიანი და კლიმატ-გონივრული ტექნოლოგიების განვითარების გზით კლიმატის ცვლილების მიმართულებით თანამშრომლობის გა-

ღრმავებისკენ გადადგმული პირველი ნაბიჯია, რომელსაც სხვა არაერთი მნიშვნელოვანი აქტივობა მოჰყვება.

„იაპონიას, სხვა ქვეყნების მსგავსად, აღებული აქვს ვალდებულება, რომ 2050 წლისთვის ნულოვან ნიშნულზე დაიყვანს ნახშირბადის ემისიებს. დღევანდელი მემორანდუმი საშუალებას მოგვცემს, მხარი დავუჭიროთ საქართველოს ანალოგიური მიზნის მიღწევაში. ჩვენ შევძლებთ, იაპონური კომპანიების მეშვეობით, დეკარბონიზაციის მოწყობილობები მივანოდოთ საქართველოს. მემორანდუმი დაეხმარება ქართულ და იაპონურ კომპანიებს ერთობლივი პროექტები განახორციელონ სხვადასხვა სფეროში, მათ შორის განახლებადი ენერჯის - ჰიდრო და მზის ენერჯისადგურების, ენერჯოგენერაციის მოწყობილობების, ნარჩენებიდან ენერჯის წარმოების საშუალებების და ენერჯის დამზოგავი, მალაღეფექტიანი სატრანსპორტო სისტემების მიმართულებით“, - აღნიშნა იაპონიის ელჩმა, იმამურა აკირამ.

ელჩმა მადლობა გადაუხადა მინისტრს და სამინისტროს გუნდს განუელი აქტიური სამუშაოსთვის, რამაც შესაძლებელი გახდა მოკლე დროში ყველა საჭირო პროცედურის დასრულება და მემორანდუმის გაფორმება.

აღსანიშნავია, რომ გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის პარიზის შეთანხმების მე-6 მუხლით დარეგულირდა ემისიებით ვაჭრობის სქემა, რომელიც განვითარებულ ქვეყნებს საშუალებას აძლევდა, შეეძინათ ემისიები განვითარებადი ქვეყნებისგან, რითაც ხელს შეუწყობდნენ მათ მიერ აღებული ვალდებულებების შესრულებას. ემისიების ვაჭრობის კუთხით საქართველოს საკმაოდ აქტიური პოზიცია უკავია. 2021 წელს, საქართველოსა და შვეიცარიის კონფედერაციას შორის გაფორმდა ხელშეკრულება ემისიებით ვაჭრობის საკითხებთან დაკავშირებით. 2022 წლის დასაწყისში, საქართველოსთან თანამშრომლობით დაინტერესდა იაპონიაც და მიმდინარე წლის ივნისში, მოხდა საბოლოო შეთანხმება აღნიშნული თანამშრომლობის დაწყების თაობაზე.

ქალაქ რიგაში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაზე RIGA FOOD 2022, 20-მდე ქართული კომპანიის პროდუქცია იყო წარმოდგენილი

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მხარდაჭერით და სოფლის განვითარების სააგენტოს ორგანიზებით, ლატვიაში, ქალაქ რიგაში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაზე RIGA FOOD 2022, 20-მდე ქართული კომპანიის პროდუქცია იყო წარმოდგენილი.

გამოფენის გახსნას საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის პირველი მოადგილე გიორგი ხანიშვილი, საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი ლატვიის რესპუბლიკაში თეა მაისურაძე და სოფლის

განვითარების სააგენტოს დირექტორი ილია თამარაშვილი დაესწრნენ.

„საქართველოს მთავრობა და გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო აგრძელებს ფერმერების დახმარებას. დღევანდელი გამოფენით კიდევ ერთხელ დადასტურდა, რომ ქართული საწარმოები მზად არიან დააკმაყოფილონ ევროკავშირის ბაზრის მოთხოვნები. ვფიქრობ, მთავრობის დახმარება და სოფლის განვითარების სააგენტოს პროექტები, ფერმერებს სტიმულს აძლევს, რომ უფრო მეტი ხარისხიანი და ევროსტანდარტების შესაბამისი პროდუქცია აწარმოონ. როგორც

2022 წლის სტატისტიკა აჩვენებს, ჩვენ გვაქვს სტაბილური ზრდა ევროკავშირის ბაზარზე. ეს ზრდა განპირობებულია სწორედ მსგავს ღონისძიებებში მონაწილეობით“-განაცხადა გიორგი ხანიშვილმა.

საქართველოს ელჩმა ლატვიის რესპუბლიკაში თეა მაისურაძემ ქართული პროდუქციის ევროპულ ბაზარზე პოპულარიზაციის მნიშვნელობაზე ისაუბრა და აღნიშნა, რომ ლატვიის მხრიდან ქართული პროდუქციის მიმართ ინტერესი მზარდია.

გამოფენაზე RIGA FOOD 2022, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებელ 20-მდე ქართულ კომპანიას გამოფენაზე წარმოდგენილი ჰქონდათ: კაკალი, თხილი, ღვინო, კენკროვანი კულტურები, ჩირი, ჩაი, ნატურალური წვენები, ტყემალი, სუნელები, თაფლი და სხვადასხვა ალკოჰოლიანი სასმელები.

კომპანიების წარმომადგენელთა განცხადებით, სახელმწიფოს დახმარებით ქართველი მწარმოებლების გამოფენებში მონაწილეობა, საერთაშორისო ბაზარზე ქართული პროდუქციის ექსპორტის ზრდას და ბაზრების დივერსიფიკაციას უწყობს ხელს.

RIGA FOOD ბალტიის ქვეყნების ერთ-ერთი ყველაზე დიდი საერთაშორისო გამოფენაა, რომელსაც ყოველწლიურად 20,000-ზე მეტი ვიზიტორი ჰყავს. მიმდინარე წელს, გამოფენაში მონაწილეობას 30 ქვეყანა და 420-მდე ადგილობრივი და საერთაშორისო კომპანია იღებდა.

სახელმწიფოსა და USAID-ის მხარდაჭერით, ლანჩხუთის მუნიციპალიტეტში, თხილის შემნახველი ახალი საწარმო გაიხსნა

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის პირველი მოადგილე გიორგი ხანიშვილი, USAID-ის მისიის ხელმძღვანელი ჯონ პენელი და გურიაში სახელმწიფო რწმუნებული გიორგი ურუშაძე ლანჩხუთის მუნიციპალიტეტის სოფელ აკეთში იმყოფებოდნენ, სადაც თხილის შემნახველი საწარმო ამოქმედდა.

შპს „ჯი-ეიჩ-ჯი-ეი კომერშიალ“ თანამედროვე სტანდარტებით აღჭურვილი თხილის შემნახველი საწარმოა, სადაც, ერთდროულად 1,000 ტონამდე თხილის შემნახვა შესაძლებელია. კომპანია სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის გადამმუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტის ბენეფიციარია. საწარმოში, ჯამურად, 1 მლნ ლარზე მეტის ინვესტიცია განხორციელდა,

USAID-ის გრანტთან ერთად, 390,000 ლარზე მეტი სახელმწიფო გრანტია, ხოლო 390,000 ლარი შეღავათიანი აგროკრედიტი. კომპანია პროდუქციის რეალიზაციას როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო ბაზრებზე გეგმავს.

„სოფლის განვითარების სააგენტოსა და USAID-ის ფინანსური მხარდაჭერით, გაიხსნა შემნახველი ახალი საწარმო. საწარმო ფერმერებისგან მიიღებს თხილს, რომელიც ლაბორატორიაში შემოწმდება; ამავე დროს, საწარმოში მოხდება თხილის კონდიციამდე გაშრობა, რაც მისი ხანგრძლივი პერიოდით შენახვას უზრუნველყოფს. შესაბამისად, ფერმერებს მიეცემათ საშუალება, შენახული თხილი მათთვის ხელსაყრელ დროს გაყიდონ. მსგავსი პროექტების დაფინანსებას, როგორც სახელმწიფო, ისე USAID მომავალშიც გააგრძელებს. აღსანიშნავია ისიც, რომ USAID-ის მისიის ხელმძღვანელი პირველადია გურიაში. ის შეხვდა ფერმერებს, ადგილზე ნახა საჭიროებები, გა-

ეცნო შესაძლებლობებს. ვფიქრობ, რომ USAID კვლავ გააგრძელებს სოფლის მეურნეობის განვითარების მხარდაჭერას“, - განაცხადა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის პირველმა მოადგილემ, გიორგი ხანიშვილმა.

„მოხარული ვარ, რომ შესაძლებლობა მაქვს, ჩვენს პარტნიორებთან ერთად, რომლებიც წარმოადგენენ კერძო სექტორს, ადგილობრივ და ცენტრალურ ხელისუფლებას, დავესწრო შემნახველი საწარმოს გახსნას. თხილის მწარმოებლები მრავალი გამოწვევების წინაშე დგანან. ჩვენ, პარტნიორებთან ერთად, ხელს ვუწყობთ მათ, გააუმჯობესონ თავიანთი პროდუქციის ხარისხი და კონკურენტუნარიანობა გახდნენ. ამას ვახერხებთ ჩვენი პროგრამის ფარგლებში, რომლის ღირებულება 7,4 მლნ აშშ დოლარია და 7 წლის განმავლობაში მიმდინარეობს. ეს არის ძალიან კარგი მაგალითი ქართველი და ამერიკელი ხალხის პარტნიორობის, რომელიც ბოლო 30 წლის განმავლობაში წარმატებულად ხორციელდება“, - განაცხადა USAID-ის მისიის ხელმძღვანელმა, ჯონ პენელმა.

აღსანიშნავია, რომ სახელმწიფოს მხარდაჭერით, საქართველოს მასშტაბით, გადამმუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტის ფარგლებში 196 საწარმოა თანადაფინანსებული, სახელმწიფო გრანტის ოდენობამ 95 მლნ ლარზე მეტი შეადგინა. გურიის რეგიონში, ამავე პროექტის ფარგლებში, 13 საწარმოა თანადაფინანსებული, სახელმწიფო გრანტის ოდენობა 5 მლნ ლარს აღემატება.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში ევროკავშირის ახალ პროექტზე „წარჩენების მართვა და ცირკულარული ეკონომიკის განვითარება საქართველოში“ იმსჯელეს

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე სოლომონ პავლიაშვილი ევროკავშირის ახალი პროექტის „წარჩენების მართვა და ცირკულარული ეკონომიკის განვითარება საქართველოში“ ჯგუფის ხელმძღვანელს დაგ ჰიკმანს შეხვდა.

შეხვედრაზე მინისტრის მოადგილემ ისაუბრა ევროკავშირის მხარდაჭერის მნიშვნელობის შესახებ და ყურადღება ქვეყანაში ცირკულარული ეკონომიკის განვითარების საჭიროებაზე გაამახვილა.

საუბარი შეეხო ქვეყანაში ინერტული, სამშენებლო, ნგრევის წარჩენების შეგროვების და რეციკულირების თანამედროვე მიდგომების დანერგვისა და წარჩენების ინტეგრირებული მონაცემთა ბაზების შექმნის მნიშვნელობის საკითხებს.

პროექტი, რომლის მიზანსაც ცირკულარული ეკონომიკის კონცეფციის დანერგვა და მხარდაჭერა წარმოადგენს ორი წლის განმავლობაში გაგრძელდება და წარჩენების მართვის პრაქტიკის გაუმჯობესებასთან ერთად ხელს მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების ორგანიზაციის იმპლემენტაციას შეუწყობს.

2022 წლის 9 თვის განმავლობაში საქართველოდან ექსპორტირებულია 126.5 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების ხილი. რომელთა შორის მნიშვნელოვანი პოზიციას უკავია:

- **თხილი** - ექსპორტის ღირებულებამ, აღნიშნულ პერიოდში, 57.3 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. თხილის ექსპორტი 47 ქვეყანაში განხორციელდა, ძირითადი საექსპორტო ბაზარი ევროკავშირის ქვეყნებია, სადაც 42.4 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების თხილია ექსპორტირებული.
- **ატამი და ვაშლატამა** - ექსპორტის ღირებულებამ 30.3 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. ატამისა და ვაშლატამას ძირითადი საექსპორტო ბაზარია რუსეთი, სადაც ექსპორტირებულია 28.7 მლნ აშშ დოლარის პროდუქცია, ასევე 1.2 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების პროდუქცია ექსპორტირებულია სომხეთში.
- **მოცვი** - ექსპორტის ღირებულებამ 8.4 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. ძირითადი საექსპორტო ბაზარია რუსეთი, სადაც 7.6 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების პროდუქციაა ექსპორტირებული.
- **ვაშლი** - ექსპორტის ღირებულებამ 5.7 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. ძირითადი საექსპორტო ბაზარია რუსეთი, სადაც ექსპორტის ღირებულება 5.5 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს.

Seoul International WINE & SPIRITS EXPO 2022

საუღი ქართული ღვინის პრეზენტაცია გაიმართა

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, კორეის რესპუბლიკის დედაქალაქ სეულში, ქართული ღვინისადმი მიძღვნილი მასშტაბური ღონისძიება გაიმართა. ღონისძიებას 140 სტუმარი დაესწრო, რომელთა შორის იყვნენ მელვინეობის დარგის ადგილობრივი მსახურთა, მედიის წარმომადგენლები, იმპორტიორები და ინფლუენსერები.

ღონისძიების მონაწილეებს ქართული ღვინის ისტორია და კულტურა ღვინის ეროვნული სააგენტოს მარკეტინგისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის დეპარტამენტის უფროსმა, თამარ მეტრეველმა წარუდგინა და ღვინის ეროვნული სააგენტოს მიერ კორეის ბაზარზე უკვე განხორციელებულ და დაგეგმილ მარკეტინგულ აქტივობებზე ისაუბრა, რომელიც ორ ქვეყანას შორის კიდევ უფრო გააღრმავებს ეკონომიკურ ურთიერთობებს და მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ქართული ღვინის ბაზრის დივერსიფიკაციას. აღინიშნა, რომ 2021 წლის მონაცემებით, კორეის რესპუბლიკაში საქართველოდან ექსპორტირებულია 84,470, ხოლო 2022 წლის 8 თვის მონაცემებით კი, 43,900 ბოთლი ღვინო.

ღონისძიების ფარგლებში, ქართული ღვინის პროფესიული მასტერკლასი და პრეზენტაცია გაიმართა. კორეის ბაზარზე მსგავსი მასშტაბის ღონისძიება, რომელიც მიმართულია ქართული ღვინისა

და მეღვინეობის უნიკალური ისტორიისა და კულტურის შესახებ ცნობადობის ამაღლებისკენ, ჯერ არ განხორციელებულა, რაც წინგადადგმული ნაბიჯია ქართული ღვინის პოპულარიზაციის მიმართულებით. ღონისძიებაზე წარმოდგენილი იყო ქართული ღვინის მწარმოებელი 21 კომპანიის სხვადასხვა დასახელების ღვინოები.

ქსეულში, ქართული ღვინისადმი მიძღვნილი მასშტაბური ღონისძიება ღვინის ეროვნული სააგენტოს და სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „Wine 21“ ერთობლივი ორგანიზებით გაიმართა. „Wine 21“ კორეის რესპუბლიკაში ღვინის ყველაზე მსხვილი ონლაინ პორტალია, რომელიც შექმნილია დარგის ექსპერტების მიერ და მომხმარებლებს სთავაზობს ამომწურავ ინფორმაციას კორეის ბაზარზე არსებული ღვინოების შესახებ. კომპანია ასევე ახორციელებს PR და მარკეტინგულ საქმიანობას.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერითა და ორგანიზებით, სეულში გამართულ გამოფენაზე „Seoul International Wine&Spirit expo“ ქართული ღვინის მწარმოებელი 14 კომპანია მონაწილეობდა. გამოფენაზე „Daejeon International Wine Festival“ ქართული ღვინის 24 მწარმოებლის ნიმუშები იყო წარმოდგენილი.

ქართული ღვინის სტენდი „Daejeon International Wine Festival“-ზე პირველად იყო წარმოდგენილი. აღსანიშნავია, რომ კორეის რესპუბლიკაში ქართული ღვინის მიმართ ინტერესი ყოველწლიურად იზრდება, რასაც ადასტურებს ადგილობრივი ღვინის ექსპერტების, ბაიერებისა და ვიზიტორების სიმრავლე ქართული ღვინის სტენდთან.

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, საქართველოს ბრიტანელი ღვინის პროფესიონალების ჯგუფი სტუმრობდა

დიდი ბრიტანეთის ღვინის ბაზარზე ქართული ღვინის ცნობადობის ამაღლებისა და საექსპორტო პოტენციალის გაზრდის ხელშეწყობის მიზნით, საქართველოს ბრიტანელი ღვინის პროფესიონალების ჯგუფი სტუმრობდა. ჯგუფის შემადგენლობაში სომელიეები, ღვინის იმპორტიორები და მედიის წარმომადგენლები იყვნენ. ღვინის პროფესიონალების საქართველოში ვიზიტი ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი

კომპანიის „Swirl Wine Group“ ორგანიზებით განხორციელდა.

ტურის ფარგლებში, სტუმრები, ქართლსა და კახეთში, ქართული ღვინის მწარმოებელ კომპანიებს ეწვივნენ, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ჯიდაურას მრავალწლოვანი კულტურების საკვლევი-სადემონსტრაციო ბაზაზე ქართული ვაზის ჯიშების მრავალფეროვნებას გაეცნენ.

ღვინის მწერალ ვიქტორია დასკალის შეფასებით, ქართული ღვინო ხარისხითა და მრავალფეროვნებით გამოირჩევა.

„ქართული ღვინოები აქამდეც გამოსინჯავს, დამინერია მასზე, თუმცა, საქართველოში პირველად ვიმყოფები. აქაურობა არაჩვეულებრივია, ეს არის იმ

ყველაფრის ერთობლიობა რაც მე ღვინოში მიყვარს: კულტურა, ისტორია, ლეგენდები, რელიგია. ამაღელვებელი ტურია, მოხიბლული ვარ ყველაფრით, რაც ვნახე; ამ ტურის საუკეთესო ნაწილია იმ ადამიანებთან შეხვედრა, ვინც ამ ღვინოების უკან დგანან; ისტორიის გაცოცხლება და ჩვენთვის გაზიარება. ღვინოები ნამდვილად არაჩვეულებრივია; მე უკვე ვაღიარე, რომ ძალიან მიყვარს ქართული ღვინო, თუმცა მისი საქართველოში დაგემოვნება მეტად განსაკუთრებულია“, - აღნიშნა მან.

ღვინის ტურის ფარგლებში, ბრიტანელი სტუმრებისთვის, თბილისში, სხვადასხვა კომპანიის ღვინოების დეგუსტაცია გაიმართა, სადაც მწარმოებლებს შესაძლებლობა მიეცათ, გასაუბრებოდნენ ღვინის პროფესიონალებს და მათგან დიდი ბრიტანეთის ბაზრის სპეციფიკა-

სთან დაკავშირებული რჩევები მიეღოთ. ქართული ღვინისთვის დიდი ბრიტანეთი ერთ-ერთი სტრატეგიული ბაზარია, სადაც ღვინის ეროვნული სააგენტოს ფინანსური და ორგანიზაციული მხარდაჭერით, სხვადასხვა მარკეტინგული ღონისძიება ხორციელდება. მიმდინარე წლის იანვარ-აგვისტოში, საქართველოდან დიდ ბრიტანეთში 371 ათასამდე ბოთლი ღვინოა ექსპორტირებული.

კახეთში ყურძნის მოსავლის ძირითადი ნაწილი უკვე დაბინავებულია

სახელმწიფოს დახმავებით, რომ რთველი ჩაიხდინა მონაწილეობა და ყველა მევენახე შეძლებდა მოსავლის შეფუთვას და ბაზარზე გასვლას, შესრულდა.

კახეთი

საქართველოს მთავრობის გადამწყვეტილებით, 2022 წლის რთველში, მოსავლის სრულად დაბინავების მიზნით, სუბსიდირების პროგრამა განხორციელდა. კახეთის რეგიონში, სუბსიდიას მიიღებს ყველა ის კომპანია, რომელიც რთველის განმავლობაში შეიძენს და გადაამუშავებს რეგიონში მოწვეულ არანაკლებ 100 ტონა რქაწითელის ან კახური მწვანის ჯიშის ყურძენს და 1 კილოგრამ ყურძენში მევენახეს გადაუხდის არანაკლებ 90 თეთრს. ღვინის კომპანიებზე სუბსიდია გაიცემა 1 კგ რქაწითელისა და კახური მწვანისთვის - 0,35 ლარი.

საქართველოს მთავრობის 2022 წლის 15 აგვისტოს N1478 განკარგულების თანახმად, ღვინის კომპანია სუბსიდიის მისაღებად უნდა აკმაყოფილებდეს გარ-

კვეულ პირობებს. ღვინის ეროვნულ სააგენტოში აღნიშნული პირობების შესრულების დოკუმენტაციის წარდგენის ვადა კომპანიას აქვს მიმდინარე წლის 1 დეკემბრამდე. შესაბამისად, ღვინის ეროვნულ სააგენტოში, 2022 წლის რთველის სუბსიდირების პროგრამით მოსარგებლე კომპანიების შესახებ ინფორმაციის დამუშავება/შეჯამება მიმდინარე წლის 1 დეკემბრიდან დაიწყება.

რთველი ჩატარდა კონკურენტული და თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პირობებში. სახელმწიფო საწარმო არ შესულა კონკურენციაში კერძო სექტორთან; შეისყიდა მხოლოდ ის ყურძენი, რომელზეც კერძო სექტორის მხრიდან არ იყო მოთხოვნა, ეს ეხება მხოლოდ ქარბ თეთრ

ყურძენს, კერძოდ რქაწითელსა და კახურ მწვანეს. სახელმწიფო საწარმოს „მოსავლის მართვის კომპანია“ მიერ შესყიდული და გადამამუშავებულია რქაწითელისა და კახური მწვანის მხოლოდ 38%, რაც, გასულ წლებთან შედარებით, გაუმჯობესებული მაჩვენებელია.

17 ოქტომბრის მონაცემებით, კახეთში გადამამუშავებულია 245 ათასამდე ტონა ყურძენი. მოსავალი დააბინავა 21 ათასზე მეტმა მევენახემ, რომელთა შემოსავალი 246 მლნ ლარს აღწევს.

ყურძნის მიღება-გადამამუშავების პროცესში 255 საწარმო იყო ჩართული.

გასული წლების ანალოგიურად, რთველის ორგანიზებულად ჩატარებას, ჩასაბარებელი ყურძნის აღრიცხვიანობისა და მიკვლევადობის უზრუნველყოფის სამუშაოებს კოორდინაციას რთველის შტაბი უწევდა.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია:

„ჩვენ, წლების განმავლობაში, არაერთ პროექტს ვახორციელებთ იმისთვის, რომ ყოველწლიურად გავაუმჯობესოთ ღვინის ხარისხი. ასევე ვშუშობთ მარკეტინგის კუთხით. ბოლო წლების განმავლობაში, მნიშვნელოვანი ზრდა გვაქვს ღვინის ექსპორტში, მათ შორის წელსაც, მიუხედავად რეგიონში არსებული მდგომარეობისა, წინა წელთან შედარებით, ექსპორტი გაზრდილია. განსაკუთრებით მინდა აღვნიშნო პოლონეთი, სადაც 40-45%-იანი ზრდა გვაქვს; პოლონეთი ექსპორტში მეორე ადგილს იკავებს. მოგეხსენებათ, ჩვენ არაერთი პროგრამა გვაქვს, რომელიც მსოფლიოს სხვადასხვა ბაზარზე ღვინის პოპულარიზაციას ემსახურება; ასევე გვაქვს ახალი პროექტი, რომელშიც 40-მდე კომპანიაა დარეგისტრირებული, სადაც უშუალოდ კომპანიებს ვეხმარებით მარკეტინგული ხარჯების დაფინანსებაში. სწორედ ამ ღონისძიებების შედეგად, შარშან, მთლიანობაში, ღვინის და

სხვა ალკოჰოლური სასმელების, ასევე სპირტის ექსპორტის შედეგად, ქვეყანამ, დაახლოებით, 400 მლნ დოლარის შემოსავალი მიიღო. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ მომავალ წლებში ეს მასშტაბები კიდევ უფრო გაიზრდება.“

რატა

რაჭის რეგიონში მოსავალი სრულად დაბინავებულია.

17 ოქტომბრის მონაცემებით, ამბროლაურის მუნიციპალიტეტში, გადამამუშავებულია 1570 ტონა ალექსანდროულისა და მუჭურეთულის ჯიშის ყურძენი.

ღვინის საწარმოებს ყურძენი 1300-მდე მევენახემ ჩააბარა და მიღებულმა შემოსავალმა 11 მლნ ლარს მიაღწია. მიმდინარე წელს, ამბროლაურში, რთველის საკოორდინაციო შტაბში დარეგისტრირდა 60-მდე მეტი კერძო კომპანია, რომლებმაც მოსახლეობისგან შეიძინეს ყურძენი. რაჭის რთველის დროს მოსავალი ფაქტობრივად მხოლოდ კერძო სექტორის მიერ გადამამუშავდა.

ყურძნის მოსავლის სრულად დაბინავების, რთველის პროცესში კერძო საწარმოების აქტიური ჩართულობისა და სტიმულირების მიზნით, საქართველოს მთავრობის გადამწყვეტილებით, სუბსიდირების პროგრამა რაჭის რეგიონშიც განხორციელდა. სუბსიდიას მიიღებს ყველა ის კომპანია, რომელმაც შეიძინა და გადაამუშავა ხვანჭკარას მიკრობონში მოწვეული არანაკლებ 3 ტონა ალექსანდროულისა და მუჭურეთულის ჯიშის ყურძენს და მევენახეს გადაუხადა არანაკლებ 7 ლარი. აღნიშნული კომპანიები, სახელმწიფო სუბსიდიის სახით, 1 კგ ალექსანდროულსა და 1 კგ მუჭურეთულზე 4 ლარს მიიღებენ.

ადგილწარმოშობის ღვინო „ხვანჭკარის“ ჯიშობრივი სიზუსტის დაცვისა და ხარისხის უზრუნველყოფის მიზნით, ყურძნის მიმღებ ყველა პუნქტზე ამპელოგრაფები მონიტორინგს უწევდნენ ჩასაბარებელი ყურძენს. ამასთან, რეგიონის შემოსასვლელებში მოწვეულ სპეციალური ბლოკპოსტები, რათა არ მომხდარიყო ყურძნის სხვა მუნიციპალიტეტებიდან შემოტანა და მუჭურეთულსა და ალექსანდროულში შერევა.

კახეთისა და რაჭის შემდეგ რთველმა ლეჩხუმში, ცაგერის მუნიციპალიტეტში გადაინაცვლა.

სართიქალაქი ლურჯი მოცვის ნერგების წარმოება დაიწყო

ქართულ-პოლონური ინვესტიციით შექმნილ სანერგე მეურნეობაში, რომელიც სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში დაფინანსდა, ლურჯი მოცვის ნერგების წარმოება დაიწყო.

წელს შევქელით, რომ 4-ჯერ მეტი რაოდენობის, 200,000-ზე მეტი ნერგი გვენარმოებინა, - აღნიშნავს კომპანიის „აგრომაქს დეკორი“ მენეჯერი ივანე კოპაძე.

სანერგე მეურნეობაში, სადაც 4 სახეობის ლურჯი მოცვი იწარმოება, 40 ადგილობრივი მაცხოვრებელი დასაქმებული.

გარდაბნის მუნიციპალიტეტის სოფელ სართიქალაქში, ქართულ-პოლონურმა კომპანიამ „აგრომაქს დეკორი“ ლურჯი მოცვის სანერგე მეურნეობის მოსაწყობად, 500,000 ლარზე მეტი თანხის ღირებულების ინვესტიცია განახორციელა, მათ შორის, 350,000 ლარზე მეტი სოფლის განვითარების სააგენტოს თანადაფინანსება.

„თამამად შემოიძლია ვთქვა, რომ არა ეს მხარდაჭერა, რა თქმა უნდა, ვერ შევძლებდით ამ მასშტაბის სანერგე მეურნეობის მოწყობას. ჩვენ, გვაქვს ნაკისრი ვადებულება, სახელმწიფოს დახმარებით შექმნილი ტექნიკის საშუალებით 50,000 ნერგი ვანარმოოთ.

ტურისტული სივრცე ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტში

ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტში ახალი ტურისტული სივრცე მოეწყო. კომპანიამ „სამი ტბა“ გლემფინგ კარვებითა და ხის კოტეჯებით სივრცის მოსაწყობად 210 000 ლარზე მეტი თანხის ინვესტირება განახორციელა, მათ შორის, სოფლის განვითარების პროგრამის თანადაფინანსება 168,000 ლარია.

მნისა და განვითარებისთვის“, - აღნიშნავს კომპანიის „სამი ტბა“ წარმომადგენელმა, შალვა ბერიძემ.

„სოფლის განვითარების პროგრამა“ ქედას, ხულოს, ბორჯომის, ახალქალაქის, თეთრიწყაროს, ყაზბეგის, ლაგოდეხისა და დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტებში ხორციელდება.

„სოფლის განვითარების პროგრამას“ სოფლის განვითარების სააგენტო (RDA), ევროკავშირისა (EU) და გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მხარდაჭერით, „სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის“ (ENPARD) ფარგლებში ახორციელებს.

„დიდი ხანის განმავლობაში გვქონდა სურვილი, ლაგოდეხში გლემფინგ ობიექტი მოგვეწყო. სოფლის განვითარების პროგრამის დახმარებით მოვიძიეთ რესურსი და შევქმენით ახალი ტურისტული სივრცე. სახელმწიფოსა და ევროკავშირის დახმარება იყო საწინდარი ჩვენი ბიზნესის შექ-

სამაცივრე მეურნეობა სოფელ ძვერაში

გორის მუნიციპალიტეტის სოფელ ძვერაში კომპანიამ „აგროქართლი“ სოფლის განვითარების სააგენტოს პროგრამების მხარდაჭერით 10 ჰა ფართობზე ვაშლის ბაღი გააშენა და სამაცივრე მეურნეობა მოაწყო.

„სოფლის განვითარების სააგენტოსთან თანამშრომლობა იმ დღიდან დავიწყეთ, როდესაც ხეხილის ბაღების გაშენება გადავწყვიტეთ. პირველი მოსავლის მიღების შემდეგ საჭირო გახდა სამაცივრე მეურნეობა მოგვეწყო. სოფლის განვითარების სააგენტოს ხელშეწყობით 500 ტონა ტევადობის მოსავლის სამაცივრო მეურნეობა შეიქმნა. მოსავლის დაბინავების პროცესში, რეალიზაციაზე აღარ ვფიქრობთ, გვაქვს იმის საშუალება, რომ მოსავალი გარკვეული დროის განმა-

ვლობაში დავასაწყობოთ. სახელმწიფო პროგრამების საშუალებით სოფლის მეურნეობის მიმართულებით დასაქმებული პირების შრომა გარკვეულწილად ფასდება“, - აცხადებს კომპანიის „აგროქართლი“ წარმომადგენელი მურაზ ლოლიჯაშვილი.

10 ჰა ფართობზე ვაშლის ბაღის გაშენებისთვის კომპანიამ სახელმწიფო პროგრამის „დანერგე მომავალი“ საშუალებით 96 816 ლარის თანადაფინანსება მიიღო და შეღავათიანი აგროკრედიტითაც ისარგებლა. სამაცივრო მეურნეობის მოსაწყობად 1,6 მლნ ლარის ინვესტიცია განახორციელა, მათ შორის, 600 000 ლარი სოფლის განვითარების სააგენტოს გრანტია, ხოლო შეღავათიანი აგროკრედიტი 800 000 ლარს აღემატება.

გორის მუნიციპალიტეტში, ნადარბაზევის წყალსაცავიდან მკვებავი სარწყავი სისტემის რეაბილიტაციის პირველი ეტაპი დასრულდა

საქართველოს მელიორაცია, გორის მუნიციპალიტეტში, ნადარბაზევის წყალსაცავიდან მკვებავი სარწყავი სისტემის რეაბილიტაციის პირველი ეტაპი დაასრულა.

შესრულებულ სამუშაოებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი ოთარ შამუგია, შიდა ქართლის სახელმწიფო რწმუნებული მიხეილ შაყულაშვილი და შპს „საქართველოს მელიორაციის“ გენერალური დირექტორი თენგიზ ნასარიძე გაეცნენ. ამ ეტაპზე, რეგიონში, 6,3 მლნ ლარის ღირებულების 6 პროექტი მიმდინარეობს, რომელთა დასრულების შემდეგ, რეგულარულად, დამატებით, 2 740 ჰექტარი სავარგული მოიწივება.

ბაზევის, ხურვალეთის, ჩობალაურის, ნიგოზასა და ზემო რენეს 1000 ჰექტარამდე სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი სარწყავი წყლით უზრუნველყოფილია. ჩვენ ვაგრძელებთ სამშენებლო სამუშაოებს, პროექტის შემდგომ განვითარებას“, - განაცხადა ოთარ შამუგიამ.

განხორციელებული პროექტის ფარგლებში, ჯამში, 14 კილომეტრი სიგრძის წყალგამანაწილებელი არხები მოწესრიგდა; მოეწყო რკინაბეტონის ღარები და სხვადასხვა ჰიდროტექნიკური ნაგებობა. პროექტის ღირებულება 2,7 მლნ ლარია. აღსანიშნავია, რომ აღნიშნულ ტერიტორიაზე სარწყავი სისტემა 30 წელი არ ფუნქციონირებდა.

„ფერმერებმა რომ ხარისხიანი, უხვი მოსავალი და, შედეგად, მეტი შემოსავალი მიიღონ, აუცილებელია, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები უზრუნველყოფილი იყოს სარწყავი წყლით. სწორედ ამიტომ, ჩვენ, როგორც სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, ასევე დონორების მხარდაჭერით, ათეულობით მილიონს ვხარჯავთ სარწყავი ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის. შიდა ქართლის რეგიონში, რამდენიმე წლის წინ აღვადგინეთ სატუმბი სადგური, საიდანაც ნადარბაზევის ტბის შევსება ხორციელდება და შემდეგ დავიწყეთ ინფრასტრუქტურის მოწესრიგება. გარკვეული ნაწილი მშენებლობის უკვე დასრულებულია და სოფელ ნადარ-

ნადარბაზევის წყალსაცავიდან მკვებავი სარწყავი სისტემის რეაბილიტაციის მეორე ეტაპი უკვე დაწყებულია. აღდგენითი სამუშაოები უტარდება წყალგამანაწილებელი არხის 6,5 კმ სიგრძის მონაკვეთს. სამუშაოების შედეგად, მუნიციპალიტეტში დამატებით 600 ჰექტარამდე სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი მოიწივება.

2012 წლიდან დღემდე, შიდა ქართლის რეგიონში, 59,5 მლნ ლარის ღირებულების 92 სამელიორაციო ინფრასტრუქტურული პროექტი განხორციელდა. შედეგად, რეგულარულად, დამატებით, 17 600 ჰექტარი ირწყვება, ხოლო წყლის მიწოდება 15 600 ჰექტარზე მეტ სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობზე გაუმჯობესდა.

მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში შემავალი უწყებებია. სააგენტოში ფუნქციონირება ორიენტირებულია მინის მდგრადი მართვის სახელმძღვანელო პოლიტიკის განხორციელებაზე.

სააგენტოს საქმიანობასა და მიმდინარე სახელმძღვანელო პროგრამებზე მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს თავმჯდომარე გიორგი მიშელაძე საუბრობს.

სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული საძოვრების ხელმისაწვდომობის სახელმწიფო პროგრამა გასული წლის 6 ოქტომბერს დამტკიცდა. რა მდგომარეობაა დღეისათვის, როგორია ფერმერთა აქტივობა პროგრამაში მონაწილეობის კუთხით?

- პროგრამამ მოიცვა ის მინის ნაკვეთები, რომელთა ფართობი ერთი ჰექტარი ან/და ერთ ჰექტარზე მეტია. სულ რეგისტრირებულია 2 747 ერთეული საძოვარი, საერთო ფართობით, 116 690 ჰექტარი. პროგრამის მოთხოვნით, ერთი სული მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვისთვის განკუთვნილია არანაკლებ ერთი ჰექტარი და არაუმეტეს ჰექტარნახევარი საძოვარი, ხოლო ერთი სული წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვისთვის - არანაკლებ 0.2 ჰექტარი და არაუმეტეს 0.5 ჰექტარი. გამომდინარე აქედან, ერთ ჰექტარ ფართობზე მცირე ზომის მინის ნაკვეთების პროგრამაში ჩართვა მიზანშეწონილი არ იყო.

იდენტიფიცირებული საძოვრების შესახებ ინფორმაცია შესათანხმებლად ეგზავნება ადგილობრივ მუნიციპალიტეტს, შემდეგ წიაღის ეროვნულ სააგენტოს, საქართველოს საზღვრის დაცვის პოლიციას, ბოლოს კი, ქონების მართვის ეროვნულ სააგენტოს. შეთანხმების პროცესში, საძოვრების საერთო რაოდენობა დაკორექტირდა და საბოლოოდ, 317 საძოვრის (36 387 ჰექტარი) შესახებ გამოქვეყნდა ინფორმაცია. აქედან, ფერმერების მხრიდან დაინტერესება გამოიხატა 178 საძოვარზე, ჯამში 24 266 ჰექტარზე. 139 მინის ნაკვეთზე (12 121 ჰექტარი) განაცხადი არ შემოსულა. პროგრამასთან შესაბამისობაში მყოფი მონაწილეების სია, აუქციონების ჩატარების მიზნით, გადაგზავნილია ქონების ეროვნულ სააგენტოში.

რამდენი განაცხადია ქონების ეროვნულ სააგენტოში გადაგზავნილი და როდის დაინიშნება აუქციონი?

- მიმდინარე წლის 30 სექტემბრის მდგომარეობით, პროგრამაში მონაწილეობის მიზნით შემოტანილია 333 განაცხადი, მათგან პროგრამასთან შესაბამისობაშია 199 მონაწილე. პროგრამის მონაწილეთა სია 148 მინის ნაკვეთზე (21 644 ჰა) ქონების ეროვნულ სააგენტოშია გადაგზავნილი. 81 მინის ნაკვეთზე (10 244 ჰა) შეირჩა თითო მონაწილე

და აქედან გამომდინარე, აღნიშნული მინის ნაკვეთები მონაწილეებს პირდაპირი წესით გადაეცემა სანყის სააუქციონო ფასად - 15 ლარად. 67 მინის ნაკვეთის (11 400 ჰა) შემთხვევაში, შერჩეულია ერთზე მეტი მონაწილე და ამიტომ, საძოვრების იჯარით გაცემა მოხდება აუქციონის წესით. იჯარის ფასს აუქციონის შედეგები განსაზღვრავს. ქონების ეროვნულმა სააგენტომ აუქციონები უკვე გამოაცხადა.

26 სექტემბრიდან, განაცხადების მიღების მეხუთე ეტაპი დაიწყო. სააგენტოსა და გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ვებგვერდებზე გამოქვეყნებულია მონაცემები 118 საძოვრის შესახებ. მინის ამ ნაკვეთებზე, წინა ეტაპებზე, პროგრამის მონაწილეების გამოვლენა არ მოხდარა.

თქვენ აღნიშნეთ, რომ 139 მინის ნაკვეთზე ფერმერებს არ გამოუხატავთ ინტერესი. რით ხსნით ამას, რა არის მიზეზი?

- შემოძლია გითხრათ, რომ მიზეზი ინფორმაციის ნაკლებობა ნამდვილად არ არის, რადგან სააგენტო საინფორმაციო კამპანიას, გასული წლის ოქტომბრიდან, აქტიურად აწარმოებს. შეხვედრები ტარდება რეგიონებში მხარის რწმუნებულებთან, მუნიციპალიტეტების მერებთან, სოფლების რწმუნებულებთან, ფერმერებთან, არასამთავრობო ორგანიზაციებთან. ქართულ-აზერბაიჯანულ-სომხურ ენებზე დაბეჭდილი და ხელმისაწვდომია საინფორმაციო ბეჭდური მასალა. გამომდინარე აქედან, ვფიქრობ, ფერმერების მხრიდან ინტერესის არ არსებობის მიზეზი აღნიშნული საძოვრების დაქვიანება და გადაძოვება ან ნაკვეთზე წყლის არ არსებობაა. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანაში საძოვრების ინვენტარიზაცია არ მოხდარა, აღნიშნული პროგრამა თვალსაჩინოს ხდის გამოუყენებელი საძოვრების მასშტაბს.

როგორც აღნიშნეთ, ინვენტარიზაცია არ ჩატარებულა, მაგრამ მიახლოებით თუ შეიძლება ითქვას, რამდენად ასახავს რეალობას იდენტიფიცირებული საძოვრების რაოდენობა?

- 2004 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით, ბოლოს გამოქვეყნებული მინის ბალანსის შესაბამისად, საქართველოში საძოვრების საერთო ფართობი 1 მილიონ 780 ათას ჰექტარზე მეტს შეადგენდა. რა თქმა უნდა, მას შემდეგ ბევრი მინის ნაკვეთის პრივატიზება მოხდა, ბევრს კატეგორია და დანიშნულება შეეცვალა, ბევრიც მუნიციპალიტეტების საკუთრებაშია. მიუხედავად ამისა, საერთო ჯამში, მაინც დიდი სხვაობაა პროგრამის ფარგლებში იდენტიფიცირებულ საძოვრებთან შედარებით. ყოველივე ეს ნიშნავს, რომ ქვეყანაში გაცილებით მეტი საძოვარია, ვიდრე რეგისტრირებული ფართობები. ჩატარებული სავსე სამუშაოებითაც კარგად ჩანს, რომ ფერმერები საძოვრად იყენებენ მინის ნაკვეთებს, რომლებიც არც რეგისტრირებულია და არც საძოვრის კატეგორია აქვს მინიჭებული. რა თქმა უნდა, სასურველია საძოვრების ინვენტარიზაციის ჩატარება, მაგრამ ეს საკმაოდ ძვირადღირებული პროცესია. თუმცა, ძალიან მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ, რა რაოდენობის და მდგომარეობის საძოვარს ფლობს ქვეყანა და რამდენი პირუტყვის გამოკვების პოტენცია

აქვს ქვეყანაში არსებული საძოვრებს.

პროგრამა ითვალისწინებს, არანაკლებ ასი ჰექტარი ფართობის დაურეგისტრირებელი მინის ნაკვეთის ან სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული, კატეგორიის გარეშე რეგისტრირებული მინის ნაკვეთის მაიდენტიფიცირებელი ინფორმაციის წარდგენის შემთხვევაში, მინის ნაკვეთების პროგრამაში ჩართვას. ამ გზით თუ მოხდა საძოვრების იდენტიფიცირება?

- მოქალაქეთა განცხადებების საფუძველზე, 66 ერთეულ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის ნაკვეთს (7 980 ჰა) მიენიჭა საძოვრის კატეგორია, ასევე განხორციელდა 100 ჰექტარზე მეტი ფართობის მქონე 6 მინის ნაკვეთის (1,240 ჰა) სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების და საძოვრის კატეგორიის განსაზღვრა და სახელმწიფო საკუთრებაში რეგისტრაცია.

რაც შეეხება ქარსაფარი ზოლების ინვენტარიზაციის პროგრამას, გვითხარით ახლა რომელ მუნიციპალიტეტებში მიმდინარეობს ინვენტარიზაციის სამუშაოები? ქარსაფარის შემთხვევაში, როგორ ხდება სავარაუდო ფართობების გაანგარიშება?

- ქარსაფარი ზოლების ფართობის გაანგარიშება გასული საუკუნის 80-იანი წლების მინათსარგებლობის გეგმების კამერალური დამუშავების საფუძველზე ხდება. სააგენტო მიჰყვება ინვენტარიზაციის გეგმას, რომლის თანახმად, მიმდინარე წლის მაისის თვეში დაიწყო საგარეჯოს და მარნეულის მუნიციპალიტეტების ტერიტორიაზე არსებული ქარსაფარი ზოლების ინვენტარიზაცია. სავარაუდო ფართობი შეადგენს 880 ჰექტარს, საიდანაც საგარეჯოს ტერიტორიაზეა - 529 ჰექტარი, ხოლო მარნეულის - 351 ჰექტარი. კონტრაქტორი კომპანიის მიერ, ამ ეტაპზე, უკვე შესრულებული და მიღებულია 460 ჰა ფართობზე ინვენტარიზებული ქარსაფარი ზოლების მასალები.

სააგენტომ ქარსაფარი ზოლების ინვენტარიზაციის საპილოტე პროექტი თელავში უკვე განახორციელა. ინვენტარიზაციის შემდეგ, რა სამუშაოებს ითვალისწინებს პროგრამა?

- გასულ წელს, თელავის მუნიციპალიტეტში დასრულდა ინვენტარიზაციის სამუშაოები. სავარაუდო ფართობი 430 ჰექტარი იყო, მაგრამ ჩატარებული სამუშაოების შედეგად, გამოვლინდა 1 446 ნაკვეთი საერთო ფართობით 355 ჰა, საიდანაც დაურეგისტრირებელი იყო 831 ნაკვეთი საერთო ფართობით 275 ჰა. საჭარო რეესტრში, სახელმწიფო საკუთრების უფლებით და ქარსაფარი ზოლის სტატუსით, უკვე რეგისტრირებულია 855 მინის ნაკვეთი, საერთო ფართობით 262,7 ჰა. აღირიცხა 58 ჰექტარი უკვე სახელმწიფო საკუთრებაში რეგისტრირებული მინის ნაკვეთი, რომლის საზღვრებში მოქცეული იყო 189 ქარსაფარი ზოლი. ამჟამად, დასრულებულია სახელმწიფო საკუთრებაში რეგისტრირებული 177 ქარსაფარი ზოლის სტატუსის რეგისტრაცია საერთო ფართობით 51,9 ჰა. ინვენტარიზაციის შედეგად, გამოვლინდა კერძო საკუთრებაში მოქცეული ქარსაფარი ზოლებიც, სულ 425 ერთეული, საერთო ფართობით 22 ჰა. ქარსაფარი ზოლების შესახებ კანონი, მესაკუთრის თანხმობის შემთხვევაში, ითვალისწინებს კერძო საკუთრებაში არსებული ქარსაფარებისთვის

სტატუსის მინიჭებას. ამ ეტაპზე, მესაკუთრეებთან მიმდინარეობს მოლაპარაკების პროცესი. მოსახლეობის მხრიდან დამოკიდებულება საკმაოდ დადებითია, უმეტესად მიესალმებიან ქარსაფარის სტატუსის მინიჭებას და აღდგენა/რეაბილიტაციას.

აღსანიშნავია, რომ ჩატარებულმა სამუშაოებმა უკვე მოიტანა ხელშესახები შედეგი - საჭარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოსთან თანამშრომლობით, უძრავი ქონების ამონაწერში უკვე ისახება მონაცემები ქარსაფარი ზოლის და სტატუსის შესახებ, რაც აქამდე არ იყო და საკადასტრო გეგმზეც უკვე ფიქსირდება ქარსაფარი ზოლის აღმნიშვნელი პირობითი ნიშანი.

თქვენ ქარსაფარი ზოლების აღდგენა/რეაბილიტაცია ახსენეთ, როგორ მოხდება ეს პროცესი?

- სააგენტოში მიმდინარეობს მუშაობა ქარსაფარი ზოლის აღდგენის, გაშენებისა და მართვის სახელმწიფო პროგრამაზე. კანონის მოთხოვნით, პროგრამა უნდა დამტკიცდეს 2023 წლის პირველ მარტამდე. თუმცა, ვფიქრობთ, რომ პროგრამის დამტკიცება მიმდინარე წელს მოესწრება. ამ მიმართულებით, მომავალი წლის ბიუჯეტში თანხები უკვე გათვალისწინებულია. აღსანიშნავია, რომ ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლის შესახებ კანონის მოთხოვნის საფუძველზე, დამტკიცებულია ქარსაფარი ზოლის აღდგენის, გაშენების, მოვლის, დაცვისა და მასზე ზედამხედველობის წესი. გარდა ამისა, მიღებული და დამტკიცებულია კანონით გათვალისწინებული ყველა კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი: ქარსაფარი ზოლის ინვენტარიზაციის გეგმა, ქარსაფარი ზოლის სტატუსის მინიჭების, შეწყვეტისა და აღდგენის წესი, ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლში სპეციალური დანიშნულებით ჭრის განხორციელებისას კომპენსაციის გადახდის წესი.

მსოფლიო ბანკის დახმარებით, საკონსულტაციო ცენტრთან „გეოგრაფიკი“ მიმდინარეობს მუშაობა „მინის რესურსების მონაცემთა ერთიანი ბაზის შექმნისა და მისი განვითარების შესახებ“ კონცეფციის დოკუმენტზე. რას მოგვცემს ეს დოკუმენტი და რა ეტაპზეა მისი შემუშავება?

- „გეოგრაფიკთან“ თანამშრომლობით უკვე შემუშავდა აღნიშნული დოკუმენტი. კონცეფცია სააგენტოს საშუალებას მისცემს შექმნას, დანერგოს და მართოს მინის რესურსების მონაცემთა ერთიანი ბაზა. მისი მიზანი, მინათდაფარულობისა და მინათსარგებლობის თაობაზე ერთიანი, სანდო, ზუსტი, ერთგვაროვანი და ციფრული გეო-ინფორმაციის შექმნაა. ასევე, მინის ერთიანი ბალანსის წარმოება და სხვადასხვა სახის გეო-სტატისტიკური ანგარიშის დამუშავება, მინის რესურსების გამოყენებაზე ფართო სპექტრის მომხმარებლების საინფორმაციო ვებ-სერვისებით მომსახურება. მან უნდა მოახდინოს საინფორმაციო უზრუნველყოფა ქვეყანაში მინის რესურსების მდგრადი პოლიტიკის გატარებისთვის აუცილებელი სახელმწიფო საზედამხედველო, მონიტორინგისა და არბიტრირების პროცესის.

ამჟამად მიმდინარეობს კონცეფციის ტექსტის საბოლოო კორექტირება და კონცეფციით გათვალისწინებული ღონისძიებებისათვის საპილოტე პროექტის შემუშავება. ვფიქრობთ, კონცეფციის პრინციპების გათვალისწინებით, თელავის მუნიციპალიტეტში მინის რესურსების აღრიცხვის საპილოტე პროექტი უახლოეს პერიოდში დაიწყება.

პროფესიული მომზადება/გადამზადების პროგრამები

- ტყის ინვენტარიზაცია და ტაქსაცია
- გარემოსდაცვითი მმართველი
- კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობა

გაიგე მათი ▶

პროფესიული მომზადება/გადამზადების პროგრამების განხორციელების უფლება მოიპოვა

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის პროფესიული მომზადება/გადამზადების სამმა პროგრამამ - "ტყის ინვენტარიზაცია და ტაქსაცია", "გარემოსდაცვითი მმართველი" და "სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის კლიმატგონივრული დაგეგმვა" - განხორციელების უფლება მოიპოვა.

რამა მოიცავს როგორც თეორიულ და პრაქტიკულ, ისე სავსელ სწავლებას, რაც გულისხმობს საინვენტარიზაციო სამუშაოების შესრულებას, როგორც წინვოვანი, ისე შერეული ტყეში.

პროფესიული გადამზადების პროგრამის „ტყის ინვენტარიზაცია და ტაქსაცია“ მიზანია, ტყის ტაქსაციის სპეციალისტების (მეტყვევ-ტაქსატორი) მომზადება, რომლებიც შეძლებენ ტყის ინვენტარიზაციის სავსელ სამუშაოების განხორციელებას, მათ შორის: ტყეში აზომვითი და შეფასებითი სამუშაოების ჩატარებას, მონაცემთა შეკრებას, დამუშავებას, ელექტრონულ პროგრამაში ასახვასა და ანალიზს, მონაწილეობას მიიღებენ სატყეო ღონისძიებების (ტყითსარგებლობის, ტყის მოვლა-აღდგენის და სხვა) დაგეგმვასა და ტყის მართვის გეგმების მომზადებაში.

კურსი „გარემოსდაცვითი მმართველის“ განკუთვნილია ნებისმიერი მსურველისთვის, ვისაც სურს დეტალურად შეისწავლოს ნარჩენების მართვის კოდექსის მიხედვით განერილი გარემოსდაცვითი მმართველის პასუხისმგებლობები და საჭირო უნარები. კურსი ასევე განკუთვნილია იმ ფიზიკური პირებისა და იურიდიული პირების თანამშრომლებისთვის, რომლებიც დასაქმებულნი არიან ისეთ კომპანიებში თუ საწარმოებში, რომელთაც წარმოექმნებათ სხვადასხვა ტიპის ნარჩენი და კოდექსი ავალდებულებს ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავებასა და განხორციელებას. კურსს გაუძღვებიან, როგორც საჯარო სექტორში დასაქმებული მრავალწლიანი გამოცდილების მქონე პროფესიონალები, ასევე კერძო სექტორში მომუშავე გარემოსდაცვითი ექსპერტები. გარემოსდაცვითი მმართველის ვალდებულებების უკეთ გაგნობისათვის მონაწილეები გაივლიან ისეთ ძირითად საკითხებს, როგორიცაა ნარჩენების მართვის კოდექსი და მისგან გამომდინარე

ნარე ვალდებულებები, ინსპექტირების პროცედურები და კანონდარსრულება. კურსი შედგება როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული ნაწილისგან. მსმენელები თეორიულ სწავლებასთან ერთად იმუშავებენ ელექტრონულ სისტემებში და განახორციელებენ სასწავლო/იმიტირებულ ინსპექტირებას. კურსი შექმნილია საქართველოს კანონის - „ნარჩენების მართვის კოდექსის“ ვალდებულების საფუძველზე, რომ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, რომელთაც საქმიანობის შედეგად წლის განმავლობაში 200 ტონაზე მეტი არასახიფათო, 1000 ტონაზე მეტი ინერტული ან 120 კგ სახიფათო ნარჩენი წარმოიქმნება, ეკისრებათ ვალდებულება ჰყავდეთ ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებელი კადრი - გარემოსდაცვითი მმართველი. კურსის მიზანი, ნარჩენების მართვის კოდექსით დაკისრებული მოთხოვნების შესაბამისად, გარემოსდაცვითი მმართველების კადრის მომზადებაა.

პროგრამა „სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის კლიმატგონივრული დაგეგმვა“ - განკუთვნილია მათთვის, ვისაც სურს სასოფლო-სამეურნეო მიმართულებით კლიმატის ცვლილებით არსებული გამოწვევების გასაცნობად და გასამკლავებლად შესაბამისი კომპეტენციების (ცოდნისა და უნარების) განვითარება. პროგრამა მოიცავს: საქართველოში აგრო-ეკოლოგიური და კლიმატური ზო-

ნების მიმოხილვას; არსებული კლიმატური პირობების გათვალისწინებით მემცენარეობასა და მეცხოველეობაში ჩამოყალიბებული პრაქტიკის გაცნობას; კლიმატის ცვლილების სცენარების განმარტებას; კლიმატის ცვლილების გავლენისა და სოფლის მეურნეობაზე პირველადი ეფექტის განხილვას; კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობისა და მისი ძირითადი მახასიათებლების არსს და დანიშნულებას. პროგრამის მიზანია, მსმენელმა შეძლოს აგრო-ეკოლოგიური ზონების ძირითადი მახასიათებლების განსაზღვრით, ნიადაგურ-კლიმატური პირობებისა და კლიმატის ცვლილების გათვალისწინებით, შერჩეული სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის პრიორიტეტული მიმართულებებისთვის (მემცენარეობასა და მეცხოველეობაში) კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობისა და მდგრადი სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის დანერგვის ხელშეწყობა.

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის დირექტორი თამარ ალადაშვილი:

„მუდმივად ვზრუნავთ, გავზარდოთ საკუთარი საქმიანობის ეფექტიანობა როგორც გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლების, ასევე საზოგადოებაში აღნიშნული საკითხების მიმართ ცნობიერების ამაღლების მიმართულებით. ვმუშაობთ ცენტრის ბაზაზე მოკლევადიანი კურსების მომზადება/გადამზადების შემუშავებაზე, რადგან მნიშვნელოვანია დარგობრივი დეფიციტური პროფესიების პოპულარიზაცია, რაც ხელს შეუწყობს, მაგალითად, მეტყვევ-ტაქსატორის, გარემოსდაცვითი მმართველისა და კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობის სპეციალისტების მომზადებას, ვინაიდან დღეისათვის საქართველოში დასაქმების მიმართულებით ამ დარგის სპეციალისტების ნაკლებობაა. სოფლის მეურნეობის მიმართულებით დადებითი შედეგის მიღწევის წინაპირობა შესაბამისი პროფესიების პოპულარიზაციის ხელშეწყობაა. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო და გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი სოფლის მეურნეობის როლის გაძლიერების მიმართულებით აქტიურად მუშაობს“.

ბარემოს ლიხენების ფარგლებში, სოჭის გირჩის თესლის ექსპორტი ევროპასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში განხორციელდება

თვეში იწყება და ოქტომბრის შუა რიცხვებამდე გრძელდება. შეგროვილი თესლი შრება, ხდება მისი გადამუშავება, დაფასობა და ექსპორტზე გაგზავნა.

ნორდმანის სოჭი წარმოადგენს კავკასიის უდიდეს სახეობას, რომელიც საქართველოში ფართოდ არის გავრცელებული და წარმოადგენს საქართველოს ერთ-ერთ ძირითად ტყის შემქმნელ სახეობას. ნორდმანის სოჭი, სხვა წინვოვანი სახეობებისგან განსხვავებით, უფრო მალე იზრდება, 6-7 წელიწადში მათი საშობაო ნაძვის ხეებად გაყიდვას შესაძლებელი. მისი სიცოცხლის ხანგრძლივობა შეადგენს 600-700 წელს, გამოირჩევა ვიზუალურ და გამძლეობით. საქართველოში სოჭი ძირითადად გავრცელებულია რაჭასა და სამცხე-ჯავახეთის ტერიტორიაზე. ზოგიერთ ქვეყანაში გირჩის თესლს პარფიუმერიაში და კულინარიაშიც იყენებენ.

სოჭის გირჩის თესლმსხმოიარობის დადგენის მიზნით, გარემოს ეროვნული სააგენტოსა და ველური ბუნების ეროვნული სააგენტოს სპეციალისტების მიერ, სავალე კვლევები 2020 წლიდან ყოველწლიურად ტარდება. მიმდინარე წლის აგვისტოს თვეში აღნიშნული კვლევების საფუძველზე ჩატარდა აუქციონი

რამდენიმე ათეული წელია, რაც საქართველოდან ევროპაში საშობაო ნაძვის ხეების გამოყვანის მიზნით, სოჭის გირჩის თესლის ექსპორტი ხორციელდება, რაც საკმაოდ კომპლექსური და ხანგრძლივი პროცესია. გირჩის თესლის შეგროვება ადგილობრივებისთვის მრავალი წელია შემოსავლის მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს. „გირჩის რთველი“, როგორც მას ადგილობრივები უწოდებენ, სექტემბრის

და რაჭა-ლეჩხუმის, ქვემო სვანეთის, სამცხე-ჯავახეთისა და გურიის რეგიონებში სოჭის გირჩის სარგებლობის ლიცენზიები 5 და 10 წლიანი ვადით გაიცა.

საქართველოდან სოჭის გირჩის თესლის ექსპორტი, საახალწლო ნაძვის ხეების წარმოების მიზნით, ევროპასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში ხორციელდება. აღსანიშნავია, რომ ამ სახეობის პოპულარობიდან გამომდინარე, ევროპაში საშობაოდ გაყიდული ნაძვის ხეების 80-90% საქართველოდან გატანილი სათესლე მასალითაა მოყვანილი.

„გაცემული ლიცენზიების პირობების თანახმად, მოხდება სოჭის გირჩის თესლის კვრის სრული ათვისება და ექსპორტზე გატანა, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყნის საექსპორტო შესაძლებლობების ზრდას და ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმებას.

ლიცენზიანტები კანონით მინიჭებული უფლებით ისარგებლებენ, დასაქმდება ადგილობრივი მოსახლეობა“- განაცხადა გარემოს ეროვნული სააგენტოს ლიცენზირების დეპარტამენტის უფროსმა, ზურაბ დეკანოიძემ.

აღსანიშნავია, რომ აუქციონის შედეგად, 20 ლოტზე წლიურად 215 ტონა სოჭის გირჩის რესურსის რეალიზაცია განხორციელდება. სახელმწიფო ბიუჯეტში გადასახდელმა თანხამ 1 630 056 ლარი შეადგინა.

სოჭის გირჩის თესლმსხმოიარობის მიზნით ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ საქართველოში არსებულ სოჭის კორომებს წლიურად 4000 ტონა სოჭის გირჩის მოცემა შეუძლია და მოთხოვნის არსებობის შემთხვევაში შესაძლებელია 2000 ტონა გირჩის მოპოვება ტყის დაზიანების გარეშე.

**10 თებერვალი
მეტყველის დღე**

მეტყველის პროფესიას საქართველოში დიდი ხნის ისტორია აქვს. მეტყველის პროფესიას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას სძენს საქართველოს ბუნებრივი გარემო. ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიის 43 % ტყითაა დაფარული. ამ უნიკალურ ბუნებრივ სიმდიდრეს კი, დაცვა და შენარჩუნება სჭირდება.

„მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ პროგრესი, რომელსაც დარგმა ბოლო წლების განმავლობაში მიაღწია, დღეს უკვე თვალსაჩინოა. სამინისტროსა და სააგენტოს მიერ განუვლი უზარმაზარი შრომის შედეგად: მონესრიგდა კანონმდებლობა, გაუმჯობესდა მმართველობითი პროცესი, ეროვნულ სატყეო სააგენტოს აქვს კონკრეტული განვითარების სტრატეგია და მრავალწლიანი სამოქმედო გეგმა, სისტემური გახდა ტყის ინვენტარიზაცია და მართვის გეგმების მომზადება, გაიზარდა ტყის მოვლისა და

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინიციატივით, შიომღვიმის მიმდებარე ტერიტორიაზე, მეტყველის დღე აღინიშნა. მინისტრის მოადგილემ, კახა კაკაბაძემ, მეტყველებს პროფესიული დღე მიულოცა და სატყეო დარგის განვითარებაში შეტანილი წვლილისთვის მადლობა გადაუხადა. გამოვლინდა წლის წარმატებული მეტყველებიც, რომლებსაც განსაკუთრებულად რთული და რისკის შემცველი საქმიანობისთვის ჯილდოები და სიმბოლური საჩუქრები გადაეცათ.

აღდგენის ღონისძიებების მასშტაბები, განვითარდა სატყეო ინფრასტრუქტურა საქმიანი ეზოებისა და სატყეო გზების სახით, სააგენტოს ორგანიზებულ ხეტყის დამზადების სამუშაოებით ხელი უწყობა მერქნის ბაზრის ჩამოყალიბებასა და ადგილზე სამუშაო ადგილების შექმნას“, - აღნიშნა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილემ, კახა კაკაბაძემ.

მეტყველებს პროფესიული დღე მიულოცა ეროვნული სატყეო სააგენტოს უფროსმა, ირაკლი მუკნიაშვილმაც.

„საქართველოს ტყეს აქვს უზარმაზარი პოტენციალი, გარდა მისი უმთავრესი, ეკოლოგიური დანიშნულებისა, მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს ქვეყნის ეკონომიკურ წინსვლაში. მრავალმიზნობრივი ტყის სარგებლობის გაძლიერება, იძლევა საშუალებას, მერქნული რესურსების გონივრულ გამოყენებასთან ერთად, ეფექტიანად იყოს გამოყენებული ტყეების არამერქნული რესურსი, ტყეების რეკრეაციული და ტურისტული პოტენციალი, რაც უმნიშვნელოვანესია სოფლად განვითარებისთვის. თუმცა, ამ სარგებლის გრძელვადიანად მიღება შეუძლებელი იქნება გამართული ინსტიტუციური სისტემის, საქმიანობის სწორად დაგეგმვის, ტყეების დაცვის, მოვ-

ლასა და აღდგენაზე ზრუნვის გარეშე, რაშიც მეტყველების როლი განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა“, - განაცხადა ირაკლი მუკნიაშვილმა.

სააგენტოს უფროსმა, ქვეყნის უნიკალური რესურსის დაცვისთვის განუვლი შრომისთვის, მადლობა გადაუხადა როგორც მეტყველებს, ასევე, არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს მრავალწლიანი მხარდაჭერისთვის. წლების განმავლობაში, ეროვნულმა სატყეო სააგენტომ არაერთი პროექტი განახორციელა GIZ-ის, გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP), ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდისა (WWF), CENN-ის და სხვა პარტნიორების მხარდაჭერით.

ღონისძიებას სახელმწიფო რწმუნებული მცხეთა-მთიანეთის რეგიონში დავით ნოზაძე და ადგილობრივი თვითმმართველოების წარმომადგენლები ესწრებოდნენ.

რა არის რადიაცია

რადიაცია ლათინური სიტყვაა და გამოსხივებას ნიშნავს. რადიაცია კოსმოსში არსებობდა სამყაროს წარმოქმნის დღიდან და თან ახლდა დედამიწაზე სიცოცხლის გაჩენას. ადამიანის წარმოშობა და მისი განვითარება ბუნებრივი რადიაციის მუდმივი ზემოქმედების პირობებში მიმდინარეობდა. დედამიწის ბუნებრივი რადიაციული ფონის შემადგენელი კომპონენტებია კოსმოსური გამოსხივება და დედამიწის ქერქში არსებული ბუნებრივი რადიოაქტიური ნივთიერებების გამოსხივება, რომლებმაც დიდი როლი ითამაშა მის ფორმირებაში. ბუნებრივი რადიაცია შესაძლოა ასევე განვიხილოთ, როგორც ევოლუციისათვის აუცილებელი გენეტიკური მუტაციების წყარო, რაც დედამიწის ბიომრავალფეროვნების საფუძველია.

ყოველივე ამის მიუხედავად კაცობრიობამ პირველად აღმოაჩინა ეს ფუნდამენტური უნივერსალური ფენომენი მხოლოდ უკანასკნელ პერიოდში, კერძოდ მე -19 საუკუნეში.

რადიაცია გამოსხივების წყაროდან ვრცელდება ელექტრომაგნიტური ტალღების ან მაღალენერგიული ნაწილაკების ფორმით. ამიტომ განსხვავებული და მრავალფეროვანია მისი როგორც წყარო, ისე ფორმა. კერძოდ, ენერგიის სიმძლავრის მიხედვით, არსებობს ორი ტიპის **არამაიონებელი** და **მაიონებელი** რადიაცია/გამოსხივება:

- **არამაიონებელი გამოსხივება** არ იწვევს გარემოში იონური წყვილების წარმოქმნას და მაიონებელი გამოსხივებისგან განსხვავებით, დაბალი ენერგიის მქონეა. მაგალითად: ხილული სინათლე, ულტრაიისფერი გამოსხივება, მობილური ტელეფონებიდან და რადიო ტალღებიდან მიღებული სიგნალები და სხვა.
- **მაიონებელი გამოსხივება** ისეთი გამოსხივებაა რომელიც ხასიათდება გარემოში იონური წყვილების წარმოქმნის უნარით, სხვაგვარად - მისი ენერგია იმდენად მაღალია, რომ შეუძლია ატომებისაგან ელექტრონების ამოგდება (იონიზაციის პროცესი). მაიონებელი გამოსხივება უხილავია, არა აქვს გემო და სუნი, რის გამოც მისი დაფიქსირება შეუძლებელია სპეციალური ხელსაწყოების გარეშე. მასალებში შეღწევადობის განსხვავებული უნარის მიხედვით, მაიონებელი გამოსხივების რამდენიმე ტიპი არსებობს (**ალფა, ბეტა, გამა, რენტგენი, ნეიტრონი**).

მაიონებელი გამოსხივების ტიპები:

ალფა ნაწილაკებს შეღწევის მცირე ძალა აქვთ და მათი შეჩერება ადვილად შეიძლება ფურცლით ან კანის გარე შრით. ამასთან, ალფა გამოსხივების მქონე მასალები ჯანმრთელობისთვის საზიანოა, თუ ისინი ორგანიზმში სასუნთქი გზების, პირის ან ღია ჭრილობების გზით შეაღწევს, მაშინ მას სერიოზული ზიანის მიყენება შეუძლია ადამიანის ჯანმრთელობისთვის.

ბეტა ნაწილაკები ზოგადად მაღალი სიჩქარის ელექტრონებია და ალფა ნა-

წილაკებზე უფრო გამჭოლია. რამდენიმე მმ სისქის ალუმინის ფურცელს, ხესა და აგურს შეუძლია შეაჩეროს ბეტა ნაწილაკები. ბეტა ნაწილაკები იოლად გადის ადამიანის კანში, თუმცა ორგანოებამდე ვერ აღწევს, თუ ალფა-გამოსხივების მსგავსად რადიონუკლიდები ორგანიზმში ინჰალაციის, საკვების ან სხვა გზით არ მოხდვა.

გამა სხივები ძალზე გამჭოლია, მათ ადამიანის სხეულში გავლა შეუძლიათ. მათი შეჩერება შეიძლება მხოლოდ მკვრივი მასალებით, როგორცაა ტყვია, ბეტონი და სხვა.

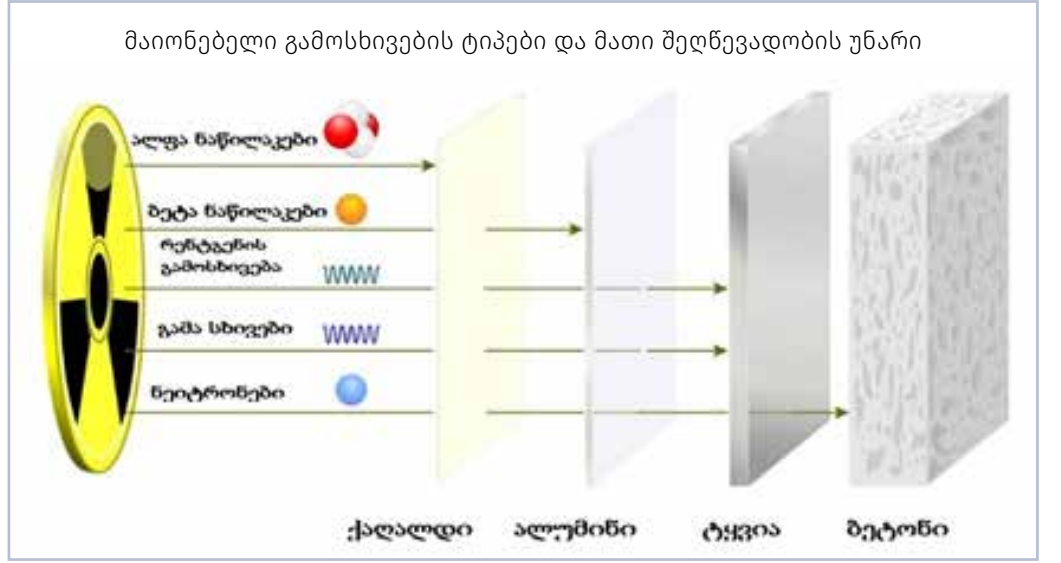
რენტგენის სხივები მაიონებელი გამოსხივების ერთერთი ტიპია. გერმანელმა ფიზიკოსმა ვილჰელმ კონრად რენტგენმა, რომელიც მოღვაწეობდა ვიურცბურგის უნივერსიტეტში, 1895 წელს აღმოაჩინა იქს-სხივები ("X-rays"), რომლებსაც მოგვიანებით რენტგენის სხივები ეწოდა. რენტგენი იკვლევდა მათ თავისებურებებს, რისთვისაც 1901 წელს ფიზიკის დარგში პირველი ნობელის პრემია დაიმსახურა.

რენტგენის სხივები მსგავსია სინათლის ენერგიისა. თუმცა, სინათლეს აქვს ბევრად დაბალი სიხშირე და შთაინთქმება კანში. რენტგენის სხივებს აქვთ მაღალი სიხშირე და ადამიანის სხეული ატარებს მათ. რენტგენის სხივების შეჩერება შეიძლება მხოლოდ მკვრივი მასალებით, როგორცაა ტყვია, ბეტონი და სხვა.

ვილჰელმ კონრად რენტგენი და პირველი გამოსახულება

ნეიტრონები ატომის ბირთვის შემადგენელი ნაწილაკებია, რომელსაც არა აქვს ელექტრული მუხტი. ისეთი მასალები, როგორცაა წყალი ან პარაფინი, უზრუნველყოფს ამ ძლიერ გამჭოლი ნაწილაკებისგან დაცვას.

სხვადასხვა ტიპის მაიონებელი გამოსხივებისაგან დასაცავად განსხვავებული დაცვის საშუალებები და ღონისძიებებია საჭირო.

მაიონებელი გამოსხივების თითოეულ ტიპს შეუძლია გავლენა იქნოს ცოცხალი ორგანიზმის უჯრედებზე, რამაც შეიძლება ზიანი მიყენოს ადამიანების ჯანმრთელობას მიღებული რადიაციული დოზის შესაბამისად.

მაიონებელი გამოსხივების წყაროები

მაიონებელი გამოსხივების წყარო არის რადიოაქტიური ნივთიერება, მისი შემცველი ან მავნარიერებალი მოწყობილობა, რომელიც ასხივებს ან შეუძლია მაიონებელი გამოსხივების წარმოქმნა გარკვეულ პირობებში

არსებობს მაიონებელი გამოსხივების ბუნებრივი (კოსმოსური რადიაცია, ბუნებრივი რადიონუკლიდები) და ტექნოგენური (ხელოვნური და ადამიანის მიერ სპეციალურად კონცენტრირებული ბუნებრივი რადიონუკლიდები და სხვა) წყაროები. ბუნებრივი რადიაციული ფონი ადამიანის საარსებო გარემოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პარამეტრია, რომელიც წარმოადგენს კოსმოსური გამოსხივებისა და ნიადაგში არსებული ბუნებრივი რადიონუკლიდებიდან (კალიუმი, რადიუმი, რადონი, ურანი, თორიუმი და სხვა) წარმოქმნილი გამოსხივების ჯამურ მნიშვნელობას დედამიწის კონკრეტულ არეალში.

ბუნებრივი გამოსხივების წყაროებია:

- მზისგან და ვარსკვლავებისგან მომავალი კოსმოსური გამოსხივება/რადიაცია;
- დედამიწის გამოსხივება - ნიადაგი და ქანები, ბუნებრივი პირობებში, შეიცავს ისეთ რადიოაქტიურ მასალებს, როგორცაა ურანი, თორიუმი და რადიუმი;
- ჰაერის შემადგენლობაში შემავალი რადიოაქტიური აირი რადონი, რომელიც წარმოიქმნება ბუნებრივი რადიონუკლიდების რადიოაქტიური დაშლის შედეგად;
- წყლის შემადგენლობაში შემავალი მცირე რაოდენობის თორიუმი და ურანი;
- ყველა ორგანული ნივთიერების (როგორც მცენარეული, ისე ცხოველური) შემადგენლობაში შემავალი რადიოაქტიური ნახშირბადი და კალიუმი;
- ადამიანის სხეულის შემადგენლობაში შემავალი კალიუმ - 40 და ნახშირბად -14.

**ეს საკმლის ხეა,
ვაშლოვანის დასული
ტერიტორიების
გამორჩეული მცენარეა.
გაშლოვანის
თანახმად,
ვაშლოვანის სახელი,
სწორედ, საკმლის
ხეების ნათელ
ტყეებთან არის
დაკავშირებული.**

საკმლის ხე სინათლისა და სითბოს მოყვარული მცენარეა. ის ზრდის ნელი ტემპით და სიცოცხლის დიდი ხანგრძლივობით ხასიათდება. მათი ასაკი 200-500 წელს ითვლის. საკმლის ხე მთელს ევროპაში არსად არ არის ისე გავრცელებული, როგორც საქართველოში, კერძოდ ვაშლოვანში. საკმლის ხეები ერთმანეთისგან 15-20 მეტრის დაშორებით არიან განლაგებული. ამგვარი განლაგება და მისი ვაშლის ხესთან ბუნებრივი მსგავსება ასევე, შემოდგომაზე მისი მონითალო ნაყოფები ხეხილის ბაღთან ასოციაციას იწვევს. გადმოცემის თანახმად, ვაშლოვანის სახელი, სწორედ, საკმლის ხეების ნათელ ტყეებთან არის დაკავშირებული.

საკმლის ხის ტყეები უმთავრესი კომპონენტია, რითაც ვაშლოვანი ფასობს, რადგანაც ის უიშვიათესი მცენარეა და, საბედნიეროდ, ის აქ ძალიან კარგადაა შემონახული. საკმლის ხშირი სტუმარია გარეული ღორი, რომელიც მსუნაგად შეექცევა მის ცხიმთან ნაყოფს, თუმცა, აქ სხვა ცხოველებსაც შეხვდებით, მათ შორის, სხვადასხვა ფრინველსა და მტაცებლებს: მგელს, დათვსა და მელას.

საკმლის ხე შეიცავს სურნელოვან ფიქსოვან ნივთიერებას საკმელს, რომელ-

ლიც ჟონავს მერქნიდან. შემდეგ მას აგროვებენ და იყენებენ ტაძრებში. ამ ხეების სახელიც აქედან მომდინარეობს.

ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე, პანტიშარა-დათვისხევის მიმართულებით მოგზაურობისას ვაშლოვანის ქვაბულის გადასახედს შეხვდებით, საიდანაც ულამაზესი ხედი იშლება საკმლის ხისა და ღვიის კორომებზე. აქედან გზას განაგრძობთ რეინჯერთა სადგურისკენ, საიდანაც იწყება „უხუცესი საკმლის ხის“ საფეხმავლო ბი-

ლიკი. ამ ბილიკის გავლისას, მოხვდებით ვაშლოვანის ყველაზე მცოვანი საკმლის ხეების გარემოცვაში. უმეტესობა მათგანი 500 წელს ითვლის, ხოლო უძველესი საკმლის ხის ასაკი - 900 წელია.

ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები უნიკალური, გამორჩეული და განსაკუთრებული ადგილია. აქ თქვენ შეგიძლიათ ერთად ნახოთ ნახევარუდაბნო, სტეპი, არიდული ტყეები, ქალის ტყეები, ალესილები, მდელოები, ფართოფოთლოვანი ტყე. სწორედ

ამიტომ, ვაშლოვანს ხშირად ველურ დასავლეთს ან აფრიკას ადარებენ, თუმცა, სინამდვილეში ეს ჯადოსნური სამყარო საქართველოა. ვინაობა ხეობებით დასერილი რელიეფი - „ბედუნდები“, მინის პირამიდები, შიშველი კლდეების კანიონები, ერთი შეხედვით, სიცოცხლეს მოკლებული გაშლილი სივრცეები, წყნარი და მშვიდი, უამრავ საიდუმლოს და სანახაობას მალავს. თუ ასეთი, სულ სხვანაირი საქართველოს აღმოჩენას გადაწყვეტთ, ვაშლოვანის ეროვნული პარკი გელით.

საქართველოს ბიომრავალფეროვნება

საქართველოს ფაუნა საკმაოდ მრავალფეროვანია. საქართველოს ტერიტორიაზე ფართოდაა წარმოდგენილი როგორც ენდემური, ისე სხვადასხვა ქვეყნისთვის დამახასიათებელი სახეობები. საქართველოში ქარბობს ევროპული, შუა და წინააზიური სახეობები.

საქართველოს ბუნება, ბუნებრივი ნაკრძალები ბიომრავალფეროვნების სიმდიდრით გამოირჩევა. საქართველოს ორნითოფაუნაში დაფიქსირებულია 386-403 ფრინველი, აქედან მობინადრე და მობუდარია 210-მდე სახეობა. საქართველოში გავრცელებული ფრინველების დამახასიათებელი ნიშნების, ქცევის თავისებურებისა და საბინადრო ადგილების ცოდნა დაგვეხმარება მათ დაცვაში. გაიცანით საქართველოს ფაუნის ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო და მოწყვლადი სახეობები - დურაჯი და ვარდისფერი ვარხვი.

დურაჯი BLACK FRANCOLIN (FRANCOLINUS FRANCOLINUS)

წლებში რეკლამირებული იყო გარდაბნის სამონადირეო მეურნეობის ტერიტორიაზე. ფრინველი პირველ ხანებში გამრავლდა, მაგრამ შემდგომ აქტიურად დაიწყო მისი განადგურება. იგი გადაშენების პირას მისული სახეობაა და შეტანილია საქართველოს „წითელ წიგნში“.

დურაჯი ცხოვრობს დაბლობებში, მდინარისპირა ბუჩქნარებში, ველ-მინდვრებზე, ყანებსა და ნაყანებზე, უყვარს ხშირი ბუჩქნარი. დურაჯი ხშირად ადამიანის ბინის ახლოს, ვენახებისა და თუთის ნარგავებშიც გვხვდება.

დურაჯი იკვებება როგორც მცენარეული (კვირტები, თესლი, ხილ-კენკრა), ისე ცხოველური (მწერები, ლოკოკინები, პატარა-ტარა ხვლიკები და სხვ.) საკვებით.

ფრინველი ბინადრობს წყვილებად. ბუდე იკეთებს მიწაზე პატარა ორმოში. აპრილში დებს 10-12, ზოგჯერ 20-მდე კვერცხს. კრუხობს მხოლოდ დედალი, რომელიც მართვეებს 18-21 დღე-ღამის შემდეგ გამოჩევს. კრუხობის დროს მამალი ახლომახლო იმყოფება და ყურადღებას აქცევს დედალსა და მართვეებს.

ქათმისებრთა ოჯახის წარმომადგენელია, ბუნებრივად იწონის 400-დან 500 გრამამდე. ფრინველს ბუმბული მრავალფერად აქვს მოხატული. იგი ტანად მომცროა, შეფერილობით ქრელი და დაჰყვება მომწვანო-მორუხო ზოლები. დურაჯი გავრცელებულია კვიპროსის, აღმოსავლეთ ამიერკავკასიის, სირიის, ერაყის, მცირე აზიის, ირანის, სამხრეთ დასავლეთ თურქმენეთის და ინდოეთის ტერიტორიაზე.

დურაჯი საქართველოს ტერიტორიაზე ძველად ბევრგან ბინადრობდა, დღეს კი მცირე რაოდენობით შემორჩენილია ივრის და ალაზნის პირებში: სიღნაღის, გურჯაანის, საგარეჯოს და დედოფლისწყაროს რაიონებში. მე-20 საუკუნის სამოციან

საქართველოს ფაუნასთან ერთად აუცილებლად აღსანიშნია საქართველოს ფლორაც, რომელიც ასევე მდიდარი და მრავალფეროვანია. დღეს გესაუბრებით საქართველოს იშვიათ და გადაშენების მყოფ ხე-მცენარეებზე - თელასა და ბიჭვინთის ფიჭვზე.

ბიჭვინთის ფიჭვი

ფიჭვი მარადმწვანე წიწვოვანი ხეა. სიმაღლით 40 მ-მდე იზრდება. მსოფლიოში ფიჭვისებრთა ოჯახი 100-მდე სახეობას აერთიანებს, საქართველოში კი, ოთხი სახეობაა გავრცელებული: კავკასიური ფიჭვი ანუ სოსნოვსკის ფიჭვი (Pinus sosnowskyi), ბიჭვინთის ფიჭვი (Pinus pityusa), ელდარის ფიჭვი (Pinus eldarica) და კობის ფიჭვი (Pinus Kochiana).

ბიჭვინთის ფიჭვი 25-40 მ-მდე სიმაღლის, სწორტანიანი, გაშლილვარჯიანი ხეა. იგი მესამეული პერიოდის რელიქტია, კავკასიის ენდემი. გავრცელებულია შავი ზღვის სანაპიროებზე ანაპის მიდამოებიდან (კრასნოდარის მხარე) ფსირცხამდე (აფხაზეთი) და სამხრეთ ყირიმში.

ბიჭვინთის ფიჭვი იზრდება როგორც ზღვისპირული ვაკის ნიადაგზე, ისე მთის კალთების ღორღიან თხელ ნიადაგზე. ბიჭვინთის ფიჭვი სწრაფმზარდი, სინათლისა და სითბოს მოყვარული, მეტნაკლებად გვალვა და ქარგამძლე ჯიშია. გამოიყენება პარკების მოსაწყობად შავი ზღვის სანაპიროს საკურორტო ზო-

ლში და აღმოსავლეთ ამიერკავკასიაში, როგორც დეკორატიული ხე.

ფიჭვს უნივერსალური სამკურნალო თვისებები გააჩნია, რის გამოც მას ოდითგანვე მნიშვნელოვანი ფუნქცია ჰქონდა ადამიანების ყოფაში.

ბიჭვინთის ფიჭვი საქართველოს „წითელ წიგნში“ შეტანილი.

ვარდისფერი ვარხვი

PELICAN (PELECANUS)

ვარდისფერი ვარხვები აღმოსავლეთ საქართველოშიც გვხვდება. ზამთრის პერიოდში ეს ფრინველი შეიძლება თბილისის ზღვაზეც კი შეგვხვდეთ. ვარდისფერი ვარხვები ძირითადად იზამთრებენ ჯანდარისა და კუმისის ტბებზე, ასევე - მტკვრის, ალაზნისა და ივრის აუზების პატარა ტბებზე, თუმცა, ზამთარში ვარხვები საქართველოში მაინც ცოტანი არიან.

ვარხვს დამახასიათებელი გარეგნობა აქვს: გარდა იმისა, რომ მასიური ფრინველია, აქვს ნისკარტი და ჩანთასავით გამოწნაზარდი.

ვარდისფერი ვარხვი გამრავლების პერიოდში ძალიან ლამაზი, ვარდისფერი შეფერილობით გამოირჩევა, თუმცა როდესაც გამრავლების პერიოდი გადაივლის, მისი შეფერილობა ფერმკრთალდება და იცვლება. ვარდისფერი ვარხვის სიგრძე 180 სანტიმეტრს აღწევს, ხოლო წონა 10-12 კილოგრამია. ვარდისფერი ვარხვები დიდ ჯგუფებად იკრიბებიან და ჯგუფურად თევზაობენ. ისინი თევზებს წრეში მოიქცევენ და იჭერენ.

დედალი ვარდისფერი ვარხვი ბუდეს ძალიან სწრაფად, 2-3 დღეში აშენებს. მამალი დედალს ეხმარება: აგროვებს ბალახს, რომლითაც გატენის ყელის ტომარას და შემდეგ დედალთან მიაქვს. ხშირად, ისინი შემთხვევით იპარავენ სამშენებლო მასალებს მეზობლებისაგან, უმთავრესად ნათესავ ხუჭუჭა ვარხვებისგან. დედალი, ბუდეზე კვერცხების დანყებამდე ჯდება, ზის გამუდმებით, მხოლოდ დილა-საღამოს დგება გამოსაკვებად. დებს 2 კვერცხს. კრუხობს მხოლოდ დედალი, მამალი იშვიათად ცვლის მას. ინკუბაცია კი 29-36 დღე გრძელდება.

ვარდისფერი ვარხვი დიდი ზომის ფრინველია. მსოფლიოში ვარხვის რვა სახეობაა გამოყოფენ, საქართველოში კი ამ ფრინველის ორი სახეობა გვხვდება - ვარდისფერი ვარხვი და ქოჩორა ვარხვი, რომელსაც ზოგჯერ ხუჭუჭა ვარხვსაც ეძახიან. ამჯერად ვარდისფერი ვარხვის შესახებ მოგიყვებით.

ვარდისფერი ვარხვი გავრცელებულია სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში, აფრიკაში, წინა, შუა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში.

ვარდისფერი ვარხვი საქართველოში გვხვდება გადაფრენისას და ზამთარში. იგი ჯავახეთის ზეგანზე ბუდობს. ყველაზე დიდი რაოდენობით კი ეს ფრინველი კარნახის ტბაზე გვხვდება. საკვების მოსაპოვებლად ვარხვები კარნახის ტბიდან სხვა ტბებზეც დაფრინავენ. მათი ნახვა ჯავახეთის ზეგანზე ყველა დიდ ტბაზე შეიძლება. აღსანიშნავია, რომ ზამთარში ორივე სახეობა მიგრირებს - ჯავახეთიდან სამხრეთისკენ მიფრინავენ და გაზაფხულზე ბრუნდებიან. რაც შეეხება სხვა ადგილებს, ბარტყობის პერიოდში ვარხვი, შესაძლოა, დაბლობებზეც შეგვხვდეს. გადაფრენის დროს ვარხვის კოლონიები ჭოროხის დელტაშიც გვხვდებიან.

თელა ELM (ULMUS)

თელა, ფოთოლმცვივანი, ზოგჯერ მარადმწვანე ხეა, რომლის სიმაღლე 30-40 მ-ს აღწევს. გვარი მოიცავს 50-მდე სახეობას, ხოლო საქართველოში ბუნებრივად თელის სამი სახეობაა გავრცელებული: ჩვეულებრივი თელა, თელამუშა და თელადუმა.

ჩვეულებრივი თელა ბუნებრივად გავრცელებულია ჩრდილოეთ და სამხრეთ კავკასიაში, შუა ევროპაში, ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე და მცირე აზიაში. ახალგაზრდობაში ის სწრაფმზარდია, სინათლის და სითბოს მომთხოვნი. საშუალო სინესტის ღრმა ნიადაგზე სიმაღლეში 30 მეტრამდე იზრდება და დიამეტრით 1.5 მეტრს აღწევს.

თელამუშა გავრცელებულია კავკასიაში, ევროპის სამხრეთ ნაწილში, ხმელთაშუა ზღვის რაიონებსა და მცირე აზიაში. თელამუშა 35 მ-დე სიმაღლისა და 1,5 დიამეტრის მქონე ხეა. იგი უფრო კარგად იტანს სიცივეს და დაჩრდილვას, ვიდრე ჩვეულებრივი თელა. თელამუშა სინესტის მომთხოვნია. ამიტომ მთებში უფრო მაღლა ადის - 1800 მ-მდე ზღვის დონიდან. იგი იზრდება უფრო ხშირად ჩრდილოეთ ფერდობებზე და ტენიან პირობებში. მისი მოყავისფრო გულიანი მერქანი ლამაზია და დიდი მოხმარება აქვს ავეჯის წარმოებასა და მშენებლობაში.

თელადუმა გავრცელებულია მთელ კავკასიაში და ევროპის ცენტრალურ და სამხრეთ რაიონებში. იგი 35 მ-დე სიმაღლის ხეა. უფრო ჩრდილის სახეობაა, ვიდრე სინათლის. ამიტომ, წიფლნარებსაც ერევა. იგი ასევე, სინესტის მომთხოვნი და სიცივის ამტანი ხეა, მთაში 2200 მეტრამდეა გავრცელებული, მეტწილად სახლობს მთის ტყეების შუა სართელში.

თელას მერქანი მშვენიერი ტექსტურის და მექანიკური თვისებების მქონეა, გამოიყენება როგორც ავეჯის, სხვადასხვა ლამაზი ნივთების სანარმოებლად, ისე სამშენებლო საქმეში.

კაკალი

აბროჩევა ფერმერებისთვის

წარმოშობა და გავრცელება

კაკალი, ნიგვზის ხე (Juglans regia) ერთ-ერთი გამორჩეული ძვირფას ნაყოფიანი კაკლოვანი კულტურაა. მისი დასახელება - კაკალი, Walnuts, Opex და სხვ. კულტურის ლათინური დასახელება Juglans Regia ღმერთს (იუპიტერის) სამეფო ნაყოფს აღნიშნავს.

კაკალი წარმოადგენს მძლავრი ფესვთა სისტემით გამორჩეულ მრავალწლოვან ფოთლომცვივან ძლიერი ზრდის ხეს, რომლის სიმაღლე 5-30 მეტრამდე მერყეობს. კაკალი მიეკუთვნება ნიფლისნაირების რიგის კაკლისებრთა ოჯახს. თანამედროვე კულტივირებული კაკალი ბოტანიკურად წარმოადგენს ევრაზიულ პოპულაციებში სხვადასხვა ფორმების კომპლექსური ურთიერთქმედების შედეგად მიღებულ ტაქსონს, რომელიც ხასიათდება მნიშვნელოვანი ეკოტიპური დიფერენციაციით.

საქართველოში კაკლის ადგილობრივი ასორტიმენტი შედგება ინტროდუცირებული, ადგილობრივი მკვლევარების მიერ შერჩეული და ხალხური სელექციის გზით მიღებული ჯიშებისაგან.

კვებითი ღირებულება და გამოყენების მიმართულება

გატეხილი კაკლიდან ამოღებული გული - ნიგოზი, გარდა იმისა, რომ გამორჩეულად გემრიელი საკვებია, ასევე მეტად მდიდარია ადამიანისთვის სასარგებლო მთელი რიგი ნივთიერებებით. იგი დიდი რაოდენობით შეიცავს მცენარეულ ცხიმებს (45-77%), ნახშირწყლებს და ცილებს (8-21%). ნიგოზი საგრძნობი რაოდენობით შეიცავს ვიტამინებს (B1, B6, B7), უჯერ ცხიმოვან მჟავებს (ომეგა-3) და სხვა მნიშვნელოვან მინერალურ ნი-

ვთიერებებს - კალციუმს, მანგანუმს, სპილენძს, ფოსფორსა და რკინას. კაკლის ლენჯო და უღელი გარკვეული რაოდენობით შეიცავს იოდს და სხვადასხვა სახის პოლიფენოლებს.

გარემო ფაქტორების მიმართ დამოკიდებულება

ნიდაგი - კაკალი კარგად ხარობს ჰუმოსოვან, შედარებით საშუალო სიმკვრივის, ან მსუბუქ თიხნარ ნიადაგებზე, რომლებიც ხასიათდებიან ნაყოფიერი ფენის მნიშვნელოვანი სიმძლავრით. კაკლის ხე ასევე აქტიურად იზრდება მდინარეების ნაპირების ალოვიურ ნაფენებზეც. ნიადაგის pH-ის მაჩვენებლის მიმართ ტოლერანტულია, თუმცა მაღალტუტთან ნიადაგებზე ზოგჯერ ზიანდება ქლოროზით. კაკლის ბალის გაშენების დროს აუცილებელია გათვალისწინებული იყოს დრენაჟის პირობები - იგი ნაკლებად ეგუება სველ, წყალგაუმტარ ნიადაგებს.

ტემპერატურული რეჟიმი - კაკალი სინათლისმოყვარე და ზრდასრულ ასაკში საკმაოდ გვალვაგამძლე მცენარეა. მოსავლის მისაღებად მოითხოვს 2800 - 3200 Σ T > 5 °C აქტიურ ტემპერატურათა ჯამს. კაკლის ბუნებრივი გავრცელების არეალში საშუალო წლიური ტემპერატურა +8 - +12 °C-ია, მცენარის სავსეპეტიციო პერიოდის ხანგრძლივობა 150-200 დღეა. კაკლის ზამთრის ყინვაგამძლეობა მერყეობს ჯიშების მიხედვით და ძირითადად -20-22 °C-ის ფარგლებშია (ზამთარგამძლეობის 5-9 ზონა).

ნალექები - კაკალი წყლის რეჟიმის მიმართ მეტად მომთხოვნი მცენარეა. ვარჯის სიდიდის გამო, იგი საგრძნობი რაოდენობით წყალს აორთქლებს, რომლის კომპენსაციაც აუცილებლად უნდა მოხდეს ან ბუნებრივი ნალექების, ან მორწყვის მეშვეობით. წლიური ნალექები 800-1000 მმ-ის ფარგლებში კაკლის კულტურისთვის სასურველად არის მიჩნეული.

მავნებელ-დაავადებები - კაკლის პათოგენებით დაზიანებას მნიშვნელოვნად აძლიერებს არახელსაყრელი პირობები, როგორცაა გახშირებული ნალექები გაზაფხულის პერიოდში, წაყინვები, გაუარესებული დრენაჟი, გრუნტის წყლის ახლო დგომა და სხვ. ანთრაქნოზი (მარსონიოზი) კაკლის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული დაავადებაა, რომელიც ვლინდება ფოთლებსა და ნაყოფებზე. ბაქტერიოზი, რომელიც თავს იჩენს წვიმიანი და ნესტიანი გაზაფხულის პირობებში. ბოტრიოსფერიაც კაკლის დაავა-

დებათა რიცხვს მიეკუთვნება, რომლის კონტოლიც აუცილებელია მოსავლის გადასარჩენად. კაკალს ასევე საგრძნობლად აზიანებენ სხვადასხვა მავნებლები - ვაშლის ნაყოფიჭამია, მაჟურა, ქერისებური და აბლაბუდიანი ტკიპები, ბუგრები და ა.შ.

მორფოლოგიური ნიშნები

ხე - კაკალი წარმოადგენს დიდი ზომის ტანმალალ ხეს, რომლის ზოგიერთი ეგზემპლარის სიმაღლე 30-35მ სიმაღლეს აღწევს. კაკლის ხე ასევე ივითარებს მძლავრ, ნიადაგში ვერტიკალურად მიმართულ ცენტრალურ, მსხლის ფორმის მსგავს ფესვს, რომელიც წარმოადგენს მცენარის ძირითად საყრდენ საფუძველს.

ვარჯი - კაკალს ახასიათებს მძლავრი 15-20 მეტრამდე სიმაღლის ჩახშირებული, დიდი ზომის ძლიერი ვარჯი. ვარჯის ფორმა ცვალებადობს სფერულიდან პირამიდალურამდე.

შტამბი - კაკლის ხე ივითარებს 40-80 სმ-ის, ზოგჯერ 2-2,5 მეტრამდე დიამეტრის ძლიერ შტამბს. ვარჯის დატოტვა ეწყება 1,5-2,0 მეტრის შემდეგ. ახალგაზრდა ხეების კანი ღია ნაცრისფერია, წლოვანების მატებასთან ერთად შტამბი იღებს ყავისფერ ან რუხ ნაცრისფერში გარდამავალ შეფერვას, რომელზეც ჩნდება ყავისფერი, გამოკვეთილი ნაწიბურები, ან ღრმა ნაჭდევები.

ვეგეტატიური და სანაყოფე ტოტები - კაკალი ძირითადად მსხმოიარობს ერთწლიან ტოტებზე. ახალგაზრდა ასაკში ივითარებს ღია მოყავისფრო შეფერვის გრძელ, 1-1,5 მეტრის სიგრძის, 1სმ-მდე სისქის ვეგეტატიურ ტოტებს, რომელთა ზრდის სიძლიერე ასაკში შესვლის შემდეგ მნიშვნელოვნად მცირდება. კვირტები მსხვილია და ტოტებზე მორიგეობით არის განლაგებული.

ფოთოლი - კაკალი ივითარებს რთულ ფოთოლს. ჩვეულებრივ, ფოთლის გრძელ სეგმენტურ ყუნწზე განლაგებულია 7-9 ერთმანეთის საპირისპიროდ ან სპირალურად განლაგებული ფოთოლაკები, რომელიც ერთი ფოთლით მთავრდება (კენტფრთხარტოლი) - დამასრულებელი ფოთოლაკო ყველაზე დიდია. ფოთლების სიდიდე მნიშვნელოვნად ცვალებადობს ერთი ხის ფარგლებში. ფოთლის სიგრძე 10-25 სმ-ია, ხოლო სიგანე 5-15 სმ-მდე. ფოთლები მეტად გლუვი და პრილაა, ფოთლის შიდა მხარე უფრო ღია მწვანე ფერისაა, ვიდრე ზედა მხარე. ფოთლის წვერი ან მომრგვალებულია, ან გამოკვეთილი მახვილწვერიანი.

ყვავილი - კაკალი გაყოფილ სქესიანი ერთბინიანი მცენარეა, რომელიც ივითარებს ხეზე ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად ჩამოყალიბებულ მამრობით და მდედრობით რეპროდუქციულ ორგანოებს. იგი ყვავილობს ფოთლის გაშლასთან ერთად. მამრობითი ყვავილი წარმოადგენს წაგრძელებული ფორმის ჩამოკიდებულ მჭადას, საიდანაც მომნიფების შემდეგ ხდება მტვერის გაფანტვა. მამრობითი ყვავილის მტვერი, საკმაოდ მსუბუქია და ქარის მეშვეობით შესაძლოა 1000-1500 მ-მდე მანძილზე გადაადგილდეს. მდედრობითი ყვავილი მოკლეა, შედგება ორნაწილიანი დოქის ფორმის მწვანე შებუსული თანყვავილისაგან. ჯამი წარმოადგენს ერ-

თმანეთში შეზრდილ ოთხ ფოთოლაკს, ნასკვი ერთბუდინია, ორად გაყოფილი ნაკვეთიანი დინგით.

ნაყოფის სასაქონლო და კომოლოგიური ნიშნები

კაკლის სასაქონლო ნიშნებიდან განსაკუთრებით ღირებულია ნაყოფის სიდიდე, გულის გამოსავლიანობა და ნიგოზის ფერი. გაუტეხავი კაკლის მასა კომერციულ ჯიშებში საშუალოდ 9-15გ-ს შეადგენს. კაკლის ჯიშების გულის გამოსავლიანობა 38-52%-ის ფარგლებშია. როგორც წესი თხელნაჭუქიანი გენოტიპების გამოსავლიანობა უფრო მაღალია, ვიდრე სქელნაჭუქიანი ფორმების. ნიგოზის ფერს მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს - ნიშანდობლივია, რომ მარკეტინგული მოთხოვნა უფრო მაღალია ღია ფერის ნიგოზიან ჯიშებზე, ვიდრე მუქფერიანზე.

კაკლის ჯიშებს ასევე აჯგუფებენ ცხიმინობის მიხედვით : 50%-ზე ნაკლები ცხიმის შემცველობის ნიგოზი მიეკუთვნება ძალიან დაბალი შემცველობის ჯგუფს, ხოლო 65-70% - მაღალ შემცველობის ჯგუფს.

კაკლის ჯიშების დახასიათებაში განმსაზღვრელი როლი უკავია ნაყოფების ისეთ პომოლოგიურ ნიშნებს, როგორცაა ნაყოფის ფორმა, ნაჭუქის სიმტკიცე, ნაჭუქის ხაოიანობა და სხვ.

ბიოლოგიური თავისებურებები

ზრდა მსხმოიარობა - კაკალს ახასიათებს აქტიური და ძლიერი ზრდა ახალგაზრდა ასაკში, რომელსაც მოსავლიანობის დაწყების შემდეგ მნიშვნელოვნად ანელებს. კაკალი ჩვეულებრივ მოსავლის მოცემას საკმაოდ გვიან, დარგვიდან მე-6-8 წელს იწყებს, ხოლო სრულმსხმოიარობაში 12-15 წლის ასაკში შედის. მსხმოიარობის პერიოდი საკმაოდ ხანგრძლივია და პროდუქტიული პერიოდი 40-60 წელს აღწევს. კაკლის სამრეწველო ბალები ძირითადად შენდება ნამყენი ნერგებით. კაკლის ჯიშები ერთმანეთისგან განსხვავდებიან მსხმოიარობის ტიპის მიხედვით.

დამტვერვა. კაკალი ანემოფილური უპირატესად ჯვარედინმტვერია მცენარეა, თუმცა ჯიშების მიხედვით თვითდამტვერვის სხვადასხვა სიძლიერის გამოვლენასაც აქვს ადგილი. კაკალი ხასიათდება დიქოგამიით, ანუ მამრობითი მიხედვით ჯიშები იყოფა პროტოანდრეულ (ადრე ყვავილობს მამრობითი ყვავილები) და პროტოგინეურ (ადრე ყვავილობს მდედრობითი ყვავილები) ფორმებად. მამრობითი ყვავილები უპირატესად ისახება გასული წლის ნაზარდებზე, ხოლო მდედრობითი ყვავილები მიმდინარე წლის ნაზარდზე.

სიმწიფის პერიოდი და მოსავალი - კაკლის ჯიშების უმეტესობა მნიფდება სექტემბერ-ოქტომბერში. კაკლის ბალის საშუალო მოსავლიანობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მოცემული გენოტიპის მსხმოიარობის თავისებურებებზე. აპიკალური (კენწრული) მსხმოიარობის ჯიშების მოსავალი 3,0-4,0 ტ/ჰა ფარგლებშია, ხოლო ლატერალური (გვერდითი) მსხმოიარობის ზოგიერთი მაღალმოსავლიანი ჯიშის მოსავალი 5,0-7,0 ტონა/ჰა-ზე აღწევს.

ხორბლის კულტურის სარეველები

ხორბალი ყველაზე მნიშვნელოვანი სასურსათო კულტურაა, რომელსაც სტრატეგიული მნიშვნელობა გააჩნია. მეცნიერების აზრით, კულტურული ხორბლის სახეობები წარმოიშვა სამი ველური მარცვლოვანი მცენარისგან, რომლებიც მცირე აზიაში, სამხრეთ ევროპასა და ჩრდილოეთ აფრიკაში იზრდებოდა. იგი იყო საკულტო მზიური მცენარე უძველესი სამყაროს ყველა ხალხისთვის. ჩრდილოეთ ამერიკის ინდიელები ხორბალს მიიჩნევდნენ ადამიანისა და კოსმოსის განსახიერებად.

საქართველო აღიარებულია ხორბლის წარმოშობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ცენტრად. არქეოლოგიური გათხრების დროს, იგი პირველად კოლხეთის ტერიტორიაზე იქნა აღმოჩენილი, შემდეგ შულავერში აღმოაჩინეს ჩვ. წ. აღ-მდე V-IV ათასწლეულის ნიმუშები. პურის სახეობათა მრავალფეროვნებით საქართველოში შესხედი გამოირჩევა. მსოფლიოში არსებული ხორბლის 27 სახეობიდან ჩვენს ქვეყანაში აღწერილია 14 მათგანი: მახა, ზანდური, დიკა, ასლი, თავთუხი, ხულუგო, ხოზო, ხოტორა, დოლისპური, იფელი და სხვ.

ხორბლის ნათესებს უჭირავს მარცვლოვანი კულტურებისთვის განკუთვნილი მსოფლიოს სახნავების თითქმის ნახევარი. საქართველოში ხორბალი მოჰყავთ კახეთსა და ქართლში, მისი წარმოების მაჩვენებელი ქვეყანაში მხოლოდ 8-9 %-ს წარმოადგენს, ნათესი ფართობი 80 000 ჰა-ს არ აღემატება, მოსახლეობა კი წელიწადში 700 000-800 000 ტონა ხორბალს მოიხმარს.

ამდენად, ქვეყანა იმპორტზე დამოკიდებული.

ხორბლის წარმოების ზრდით შეიძლება წარმატებით გადაიჭრას მარცვლოვლის პრობლემა, თუმცა მის მოვლა-მოყვანას ხელს უშლის სხვადასხვა ფაქტორები, მათ შორის ერთ-ერთი სარეველა მცენარეებია, რომელთა მავნეობით გამოწვეული მოსავლის დანაკარგები საკმაოდ მაღალია.

ხორბლის კულტურის სარეველებია: ღვარძლი (*Lolium temulentum* L.), ბეგიაური (*Galium aparine* L.), ყავისფრჩხილა (*Coronilla varia* L.), მანაქი (*Sophora alopecuroides* L.), პელიოტროპი (*Heliotropium lasiocarpum* Fisch. Et Mey.), მინდვრის ნარი (*Cirsium arvense* L.), შერიუკა (*Avena fatua* L.), ბურჩხა (*Echinochloa crus-galli* (L.) R. et Sch.), მინდვრის შერიელა (*Bromus secalinus* L.), ყვითელი ძურნა (*Setaria glauca* (L.) P. B.), მწვანე ძურნა (*Setaria viridis* (L.) P. B.), ღიჭა (*Sonchus arvensis* L.), ჩვეულებრივი თივაქასრა (*Poa trivialis* L.), მდელოს თივაქასრა (*Poa pratensis* L.), ჩვეულებრივი საგველა (*Apera spica-venti* L.), ხვართქლა (*Convolvulus arvensis* L.), ჩვეულებრივი ცერცველა (*Vicia sativa* L.), თავის ცერცველა (*Vicia cracca* L.), ბანჯვლიანი ცერცველა (*Vicia villosa* Roth), ცულისპირა (*Lathyrus sativus* L.), თეთრი ძიძო (*Melilotus alba* Desr.), ყვითელი ძიძო (*Melilotus officinalis* L.) გლურტა (*Cynodon dactylon* L.) და სხვა.

ქვემოთ მოცემულია ზოგიერთი მათგანის მოკლე დახასიათება.

ერთწლიანი, ბალახოვანი, შხამიანი სარეველაა ენდროსებრთა ოჯახიდან, ღეროს სიმაღლე 30-80 სმ; ფოთოლი ვიწრო ლანცეტისებური; ყვავილი წვრილი, თეთრი, ყვავილობს ივლის-აგვისტოში. ნაყოფი კაკლუჭა, მომრგვალო, აქვს ამონაკვეთი, მონაცრისფრო - ყავისფერი, დაფარულია ჭაგრებით, სიგრძე 1,75 - 3 მმ, სიგანე 1,25 - 2,25 მმ; თესლი ნაყოფის მაგვარი, ჭაგრების გარეშე.

ფართოდაა გავრცელებული ხორბლის ნათესებში. იგი ხელს უშლის მის ზრდა-განვითარებას და ამცირებს მოსავლიანობას, ბეგიაურით კვებისას ძროხის რძე იძენს წითელ ფერს, თივასთან შერევისას შეიძლება გამოიწვიოს ცხვრების სიკვდილი, თესლით კვებისას - ფრინველების მონამვლა.

ყანის ქლექი - *Fallopia convolvulus* L.

ერთწლიანი, ბალახოვანი, საგაზაფხულო სარეველაა, მიეკუთვნება წინიბურასებრთა ოჯახს. ღერო - წვრილი, მარტივი ან ხვიარა, სიმაღლე 10-100 სმ. ფოთოლი ყუნწიანი, კვერცხისებურ-სამკუთხოვანი, ფუძესთან გულისებური. ყვავილი - წვრილი, თეთრი; თესლი შავი ფერის, სამწახნაგისანი, ჭიბი ყვითელი ფერის, ბრტყელი, ზედაპირი გლუვი, სიგრძე 2,5 - 3,5 მმ, სიგანე 1,75 - 2,75 მმ. 1 მცენარე იძლევა 600 თესლს; ხშირადაა გავრცელებული ხორბლის ნათესებში, იგი კონკურენციას უწევს ხორბალს, ამცირებს მოსავლიანობას.

ყავისფრჩხილა - *Coronilla varia* L.

მრავალწლიანი, შხამიანი, საშიში სარეველაა, პარკოსანთა ოჯახიდან; ფესურა - მხოხავი, დატოტვილი; ღერო - ხვიარა, 60 სმ-მდე სიგრძის; ყვავილი - ქოლგისებური, თეთრი, ან მოთეთრო-იასამნისფერი, ყვავილობს მაის-აგვისტოში; ნაყოფი-პარკი, თესლი ცილინდრული, გლუვი, ყავისფერი, სიგრძე 2-3,25 მმ, სიგანე 1-1,75 მმ, ნაყოფს იძლევა ივნისიდან სექტემბრამდე.

ასარეველიანებს მარცვლოვნებს, ხორბლის ფეხელში მისი რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 0,1 %-ს, რადგან შხამიანია მცენარის მიწისზედა ნაწილები და თესლი.

მანაქი - *Sophora alopecuroides* L.

მრავალწლიანი, ბალახოვანი, შხამიანი, საშიში, მავნე სარეველაა პარკოსანთა ოჯახიდან, ღერო - სწორმდგომი, ძლიერი, ზემოთ დატოტვილი, შებუსუსი, სიმაღლით 30-80 სმ; ყვავილი მოთეთრო ფერის; ნაყოფი - პარკი, 3-5 თესლით, სიგრძე 50-80 მმ, მონაცრისფრო-მწვანე, ან ყავისფერი, თესლი თირკმლისებურ-ოვალური, ოდნავ შეჭყლეთილი, ზედაპირი გლუვი, ოდნავ პრიალა; ყვითელი, ყავისფერი ან მომწვანო-ყავისფერი; სიგრძე 3-4,5 მმ, სიგანე 2,75-3,75 მმ.

ხორბლის ფეხელში მისი რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 0,1 %-ს, რადგან შეიცავს ალკალოიდებს.

ჰელიოტროპი - *Heliotropium lasiocarpum* Fisch. Et Mey.

მრავალწლიანი შხამიანი მცენარეა (მიწისზედა ორგანოები და თესლი); ღერო - დატოტვილი, 20-50 სმ სიმაღლის; ყვავილები წვრილი, თეთრი, ყვავილობს ივნის-აგვისტოში; ფოთოლი - ელიფსური; ნაყოფი (თესლი) უკუკვერცხისებური, ოვალური, წვერი მრგვალია, ფუძე - ოდნავ ოვალური, ზედაპირი უსწორმასწორო, ნაცრისფერი, ან მომწვანო-ყავისფერი, თესლის სიგრძე 1,25-1,75მმ; სიგანე 0,75-1 მმ.

ხორბლის ფეხელში მისი რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 0,1 %-ს.

ღვარძლი - *Lolium temulentum* L.

ღვარძლი ერთწლიანი, მარცვლოვანი, შხამიანი სარეველაა. ფესვი - ფუნჯა, ღეროს სიმაღლე 50-100 სმ, ფოთლები - ხაზურა, თავთავი - ელიფსური, სიგრძე 10-20 სმ. კილიანი მარცვალი ოვალური, მონაცრისფრო - მოყვითალო, სიგრძე 5-6 მმ, სიგანე - 2-2,5 მმ. მარცვალი ოვა-

ბეგიაური - *Galium aparine* L.

ღერო - კვერცხისებური, აქვს ღარი, სიგრძე 4-5 მმ. ერთ მცენარეზე ვითარდება 600 მარცვალი. მარცვალი შხამიანია, რადგან შეიცავს ალკალოიდ თიმულინს. ამდენად, მისი შერევა ხორბლის მარცვალთან არაა სასურველი.

სურსათის
ეროვნული
სააგენტო

ცოფთან ბრძოლის მსოფლიო დღე საქართველოში, სურსათის ეროვნული სააგენტოს ორგანიზებით, ტრადიციულად, უფასო ვაქცინაციის კამპანიით აღინიშნა

ცოფთან ბრძოლის მსოფლიო დღე ცოფის კონტროლის გლობალური ალიანსის ინიციატივით, ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციისა და ცხოველთა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მხარდაჭერით დაწესდა და 2007 წლიდან ყოველწლიურად 28 სექტემბერს აღინიშნება. მისი მიზანია საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება და ერთიანი ძალებით ადამიანებში დაავადების სრულად აღმოფხვრა.

სურსათის ეროვნული სააგენტო ინიციატივას 2013 წლიდან შეუერთდა და ყოველწლიურად ცოფის საწინააღმდეგო უფასო ვაქცინაციის კამპანიით აღნიშნავს. წელს უფასო ვაქცინაცია მთელი ქვეყნის მასშტაბით, თბილისის რამდენიმე ლოკაციაში და რეგიონებში ჩატარდა, ღონისძიება 28 სექტემბრიდან 1 ოქტომბრის ჩათვლით გაგრძელდა. სააგენტოს ორგანიზებით, 28 სექტემბერს, თბილისში, მრგვალ ბაღში მოეწყო სპეციალური სივრცე, სადაც ნებისმიერ მსურველს შეეძლო ცხოველის აცრა ცოფის საწინააღმდეგოდ და დაავადების პრევენციასთან დაკავშირებული ინფორმაციის მიღება. 1 ოქტომბერს (შაბათს) უფასო

ვაქცინაცია ჩატარდა თბილისის კიდევ ორ უბანში - ვარკეთილსა და დიდ დილოში. რეგიონებში ვაქცინაცია 28, 29, 30 სექტემბერს სპეციალურად მოწყობილ სივრცეებსა და სააგენტოს რეგიონულ ოფისებში მიმდინარეობდა.

აღსანიშნავია, რომ სურსათის ეროვნული სააგენტოს მიერ ცოფის საწინააღმდეგოდ წელს უკვე ვაქცინირებულია 250 ათასამდე ძაღლი და კატა. ასევე, პროფილაქტიკური ვაქცინაცია უტარდება ცხოველებს დაავადების დაფიქსირების კერებშიც.

ცოფთან ბრძოლის მსოფლიო დღის 2022 წლის მთავარი გზავნილია - „ცოფისგან დაცული ცხოველი და

მცირდება. წელს, ცხოველებში ცოფის მხოლოდ 19 შემთხვევა აღინიშნა და არცერთი ადამიანში.

ცოფი ადამიანისა და ცხოველის საშიში ინფექციური დაავადებაა. ინფექციის გავრცელების ძირითადი წყაროა შინაური (ძაღლი, კატა) და გარეული (მელა, ტურა, მგელი და სხვა) ხორცისმჭამელი ცხოველი. ვირუსი დაავადებული ცხოველიდან გამოიყოფა ნერწყვის საშუალებით. ადამიანი და ცხოველი ინფიცირდება ცოფით დაავადებული ცხოველის მიერ დაკბენის, დაკანკრის და დადორბვლის შედეგად. ადამიანსა და ცხოველში ცოფის კლინიკურად გამოვლინების შემთხვევაში შედეგი ყოველთვის ლეტალურად მთავრდება. ცოფის საწინააღმდეგოდ სპეციფიკური მკურნალობა არ არსებობს, თუმცა, შესაძლებელია ვირუსის 100%-ით პრევენცია. ცოფის საწინააღმდეგო ვაქცინაცია იცავს როგორც ცხოველს, ასევე ადამიანის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას.

2015 წელს, ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (WHO), ცხოველთა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (WOAH), გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციისა (FAO) და ცოფის კონტროლის გლობალური ალიანსის (GARC) ერთობლივი ინიციატივით შემუშავდა სტრატეგია, რომლის მიზანია „წელი ცოფი 2030 წლისთვის“, რაც ძაღლისგან ადამიანის ცოფით დაინფიცირების შემთხვევების სრულად აღმოფხვრას გულისხმობს.

